

Csata Zsombor–Magyari Tivadar
Veres Valér

MOZAIK2001[©] GYORSJELENTÉS
BELSŐ ERDÉLY

TARTALOM

Minta leírása, szocio-demográfiai összetevők	141
A minta leírása és a mintavétel módja	141
A vizsgált népesség szocio-demográfiai összetétele	142
Oktatás, képzés	143
Iskolarendszeren belüli oktatás, képzés jellemzői	143
Iskolarendszeren kívüli oktatás	147
Informatika, internet-használat	149
Életkörülmények, családi erőforrások	150
Gazdasági aktivitás.	150
Lakáskörülmények	152
Család, háztartás jellemzői	152
Anyagi helyzet	154
Gazdasági erőforrások	156
Életmód.	158
Dohányzás	158
Alkoholfogyasztás	159
Drogfogyasztás.	161
Sportolási szokások	162
Értékrend, értékpreferenciák.	164
Kulturális fogyasztás	164
Olvasási szokások	164
Egyes kulturális intézmények látogatása	165
Tévénézés	166
Rádióhallgatás	169
Újságolvasás	170
Vallásosság	170
Társadalmi közérzet és jövőtervek	173
A politikához és az euro-atlanti integrációhoz való viszonyulás	176
Értékek	179
Identitás.	182
Összegzés	184
Ábrák és táblázatok jegyzéke	186

BELSŐ ERDÉLY

Minta leírása, szocio-demográfiai összetevők

A minta leírása és a mintavétel módja

Vizsgálati területünk Belső Erdély és Partium magyarok által (is) lakott települései: A terület, a tág értelemben vett Erdély 13 megyéje, valamint Maros megye mezőségi része Marosvásárhellyel. Itt él a romániai magyarok 65 százaléka¹. Az alapsokaságot 2001. január elsején 15–29 éves magyar nemzetiségű népesség képezi a megjelölt erdélyi megyékből. Ezeket, az 1992-es népszámlálás alapján, az akkori 5-éves korcsoportok alapján különítettük el, korrigálva a 2000-ig vonatkozó természetes demográfiai és nemzetközi vándorlási adatokkal, nemzetiség szerint. Így a magyar nemzetiségű, 15–29 évesek 1992-es kiinduló száma Erdély ezen részén 225 030 személy, míg a román nemzetiségű fiatalok száma 1 464 251.

A tervezett mintakeret 1950 fő, ebből 1200 magyar nemzetiségű, és 750 román nemzetiségű, 15–29 éves fiatal. A végső érvényes elemszám 1917, ebből 1196 a magyar, és 721 a román almintában található. A román almintát természetesen tartalmazza néhány roma, ukrán és szerb nemzetiségű személy adatait, azokból a megyékből, amelyekben ezek a közösségek élnek.

A mintavétel módja: lépcsőzetes mintavétel, területi bontásban reprezentatív, kvótás-sétálós, háztartás-beazonosítással bővítve. A lépcsők a következők: anyanyelvi hovatartozás, a település típusa (megyeközpont, más városok, községek, falvak). A községek és falvak kiválasztásához etnográfiai régiókból indultunk ki, ezek kialakításakor figyelembe vettük, hogy a falu román/magyar többségű, főutakhoz közel, illetve távol esik, és a magyar népesség aránya mekkora. Szatmár, Bihar, Szilágy, Kolozs és Maros megyékben a nagyobb létszámú magyar lakossággal rendelkező etnográfiai régiókból véletlenszerűen választottunk községeket.

Az esetszámok leosztása a lépcsőkre az 1992-es népszámlálás, az 1999-es Román Statisztikai évkönyv, 1998–2000-es Magyar Statisztikai Évkönyvek vándorlási adatai és a 2000-es Romániai Magyar Évkönyv demográfiai adatainak segítségével történik, úgy, hogy a minta összetétele földrajzilag arányosan tükrözze az alapsokasági arányo-

¹ A felmérés bonyolítója a régióban: Babeş-Bolyai TE Szociológia Tanszék, a Max Weber Társadalomkutató Alapítvánnyal együttműködésben. A történelmi Székelyföld területén a csíkszeredai KAM bonyolította a felvételt.

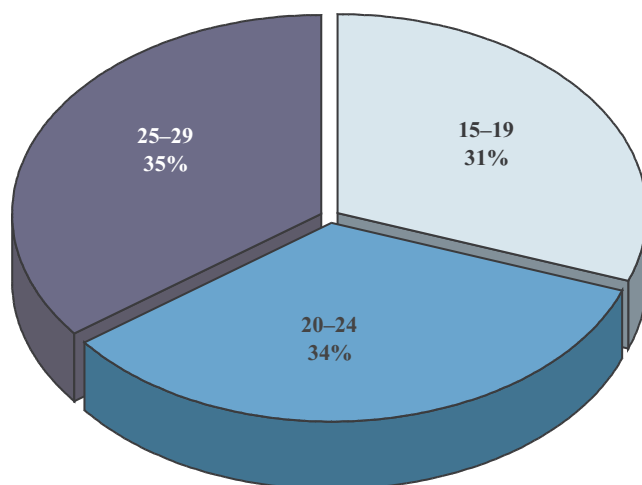
kat. Nemzetiségre bontott adatok Romániában csupán 1992-ből vannak, a későbbiek hivatalosan számított, területi bontásban közölt adatok a megyei össznépességekről.

A vizsgált népesség szocio-demográfiai összetétele

A megkérdezett 1196 magyar nemzetiségű személyből 585 férfi, azaz 49 százalék, és 611 nő, azaz 51 százalék. Ez 1 százalékos eltérést jelent az alapsokaságbeli megoszláshoz képest, ahol a férfiak és nők aránya 50–50 százalék a 15–29 éves korosztályokon belül.

Korcsoportok szerint a megkérdezettek megközelítőleg hasonló arányban vannak, mint az alapsokaságban. Legtöbben a 25–29 évesek vannak (35%), a csökkenő születési mutató következtében a 15–19 évesek aránya 31 százalék, míg a 20–24 éveseké 34 százalék.

1. ábra. A népesség összetétele korcsoportok szerint, százalékban

Családi állapot szerinti eloszlás a következő:

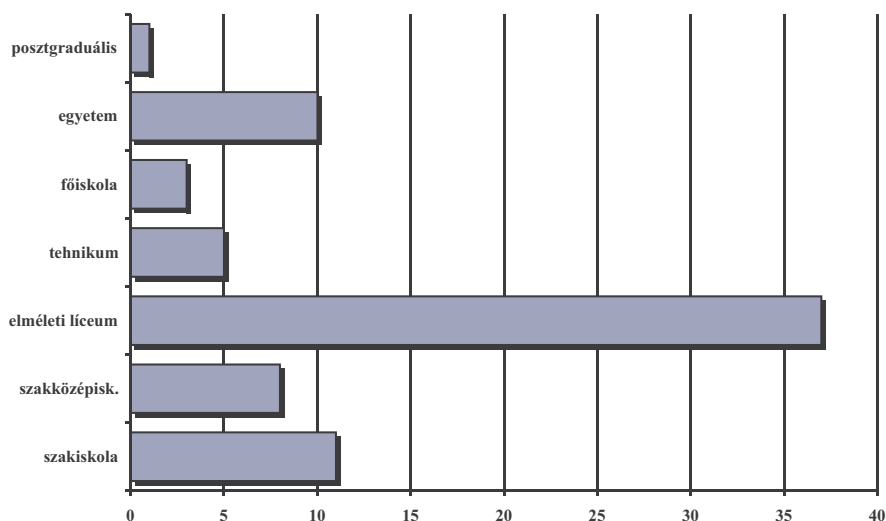
1. táblázat. Családi állapot

családi állapot	személyszám	százalék
nőtlen, hajadon	906	76
házas	248	21
élettársal	19	2
elvált, egyedül él	13	1

A belső erdélyi és partiumi magyar fiatalok háromnegyede nőtlen vagy hajadon, 21 százalékuk házasságban él.

A magyar almintában a magyar anyanyelvűség volt a mintaszűrő kritérium. A ve-
gyes házasságból származók is bekerülhettek a mintába. A válaszolók 97 százaléka
magyar nemzetiségűnek vallotta magát, a maradék 3 százalék közül, 14 személy ro-
mánnak, 10 németnek, 6 romának (cigány), további 4 más nemzetiségűnek. Ez az el-
térés egyébként egybevág a romániai magyar anyanyelvűek és a magyar nemzetisé-
gűek közötti eltérés nagyságával.

2. ábra. Legmagasabb iskolai végzettség, százalékban

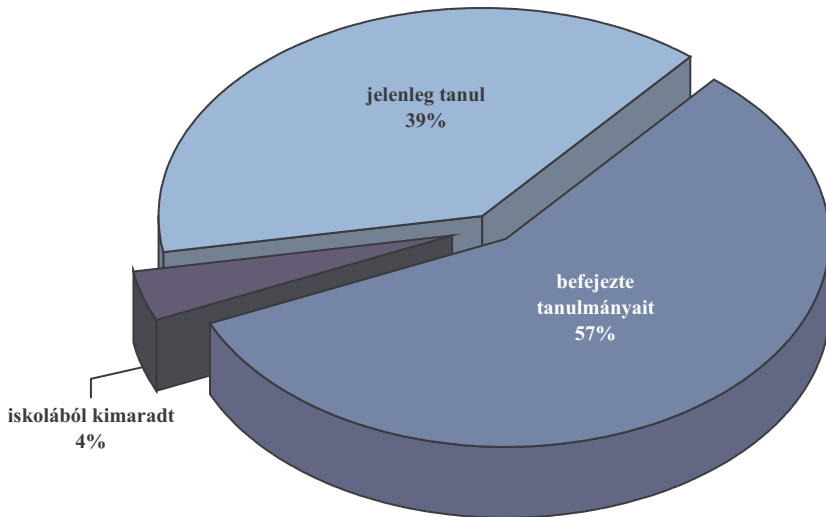
Oktatás, képzés

Iskolarendszeren belüli oktatás, képzés jellemzői

A belső erdélyi és a partiumi 15 és 29 év közötti fiatalokat iskolai végzettség szerint ki-
lenc kisebb alcsoportra bontottuk (általános iskola, szakiskola, szakközépiskola, elmé-
leti középiskola, középfokú tanítóképzés; technikum, posztliceális képzés, főiskola,
kollégium, tanítóképző főiskola, egyetem, magiszteri valamint PhD szintű képzések).
Iskolai végzettség szerint megfigyelhető, hogy a megkérdezettek egynegyedének ál-
talanos iskolai végzettséggel rendelkezik, 11 százalék szakiskolát végzett, az elméleti és
a szakközépiskolák végzettei 45 százalékot tesznek ki. Középkolánál magasabb isko-
lai végzettséggel kevesebb mint 20 százalék rendelkezik, ennek fele egyetemi végzett-
ségű, egy százalék pedig posztgraduális fokozattal rendelkezik. Adataink azt mutatják,
hogy a megkérdezett magyar fiatalok 39 százaléka jelenleg is tanul, közülük közel min-
den negyedik tanulmányai mellett fő- vagy mellékállásban dolgozik. A teljes minta
iskolázottságát a 3. ábra szemlélteti:

A vizsgálatból kiderül, hogy a belső erdélyi és a partiumi fiatalok közül – iskolai
életútjuk során – csak minden tizedik jár teljesen magyar nyelvű tanintézményben.

3. ábra. A belső erdélyi és a partiumi fiatalok iskolázottsága, a teljes mintára vetített százalékos megoszlás

Ugyanennyi azoknak az aránya, akik tanulmányaik során csak román nyelvű iskolát látogattak, a csak párhuzamos tannyelvű tanintézménybe járók aránya pedig 27 százalék. A fennmaradó hányad döntő többsége (51%) iskolai életútja során a fenti három intézmény közül legalább kettőt látogatott. Az iskolai tanulmányuk során magyarországi tanintézményt is megjáró fiatalok a vizsgált népesség megközelítőleg 2 százalékát teszik ki.

Iskolai életútjuk legmagasabb szintjén az iskolalátogatásból kimaradt fiatalok a vizsgált népesség mintegy 4 százalékát teszik ki. Lévéen, hogy ez az arány meglehetősen alacsony ahhoz, hogy az iskola elhagyásának motivációira vonatkozólag statisztikailag releváns megállapításokat fogalmazzunk meg (összesen 47 fiatal tartozik ebbe a csoportba), csak a leggyakrabban előforduló okokat említjük: az iskolalátogatási kedv lanygulása, a választott szakmával, valamint a képzéssel szembeni elégedetlenség, a család elköltözése a településről és az anyagi nehézségek.

A jelenleg valamilyen oktatási rendszerben tanulók 41 százaléka líceumi, csaknem ugyanennyien (39%) felsőfokú vagy posztgraduális képzésben vesznek részt, miközben a szakiskolások és a szakközépiskolások együttes aránya 9 százalék. A látogatott iskola típusa tekintetében nemek szerint nincsen meghatározó eltérés.

Ezek az adatok kétségkívül a felsőbb szintű oktatási intézmények tömegesülésével és az iskolai életszakasz meghosszabbodásával hozhatók összefüggésbe.

Amennyiben az intézményes keretek között folytatott tanulást már befejezett vagy félbehagyott fiatalok iskolai végzettségét vizsgáljuk, a fentiekől meglehetősen eltérő képet kapunk: 10 illetve 15 százalékban vannak jelen az általános és a szakiskolai képzettségűek, miközben a szakközépiskolát végzettek aránya eléri a 12 százalékot. Az elméleti líceumban érettségizettek az iskolájukat már befejezett fiatalok csaknem egyharmadát képezik, ugyanakkor ebben a kategóriában a nők erőteljesen felülreprezentáltak. Az iskola padjaiból már kilépett fiatalok több mint 15 százaléka egye-

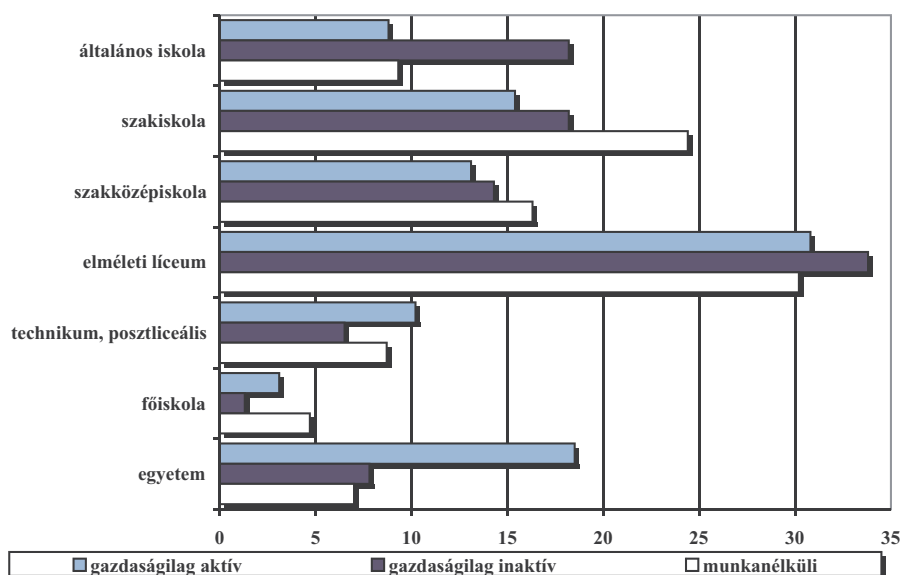
2. táblázat. A vizsgálat idején tanulmányaikat végző fiatalok megoszlása, iskolatípus szerint, százalékban

iskola típusa	százalék
általános iskola	2
szakiskola	4
szakközépiskola	5
elméleti líceum, középfokú tanítóképzés	40
technikum, posztliceális	6
főiskola, kollégium, tanítóképző főiskola	5
egyetem	35
magiszteri képzés	1
PhD, egyéb posztgraduális képzés	2

temi vagy posztgraduális végzettségű, 6 százalékuk pedig a képzés valamelyik szintjén kimaradt az iskolából. Az életkor emelkedésével a műszaki jellegű középfokú képzésben résztvevők aránya is jelentős mértékben csökken. Ezek a tendencia-változások az erőltetett ipari termelés és ehhez kapcsolódóan a műszaki képzés egész Kelet-Közép-Európára jellemző gyors térvésztesével hozhatók összefüggésbe.

A 4. ábrában szemléltetett adatok alapján igen erőteljes összefüggés mutatkozik a gazdasági aktivitás és az iskolai végzettség között. A munkanélküliek átlaghoz viszonyított magasabb arány főként a szakiskolát és a szakközépiskolát végzettek körében figyelhető meg, miközben a gazdasági inaktivitás leginkább az alacsonyabb iskolai

4. ábra. A 15–29 éves fiatalok iskolázottsága (Belső Erdély és Partium), gazdasági aktivitás szerinti százalékos megoszlás

végzettségűeket jellemzi. Látható továbbá, hogy a magasabb iskolai végzettségűek szerepelnek a legsikeresebben a munkaerőpiacon: az egyetemet végzettek, arányukhoz képest, messzemenően felülreprezentáltak a gazdaságilag aktív fiatalok körében.

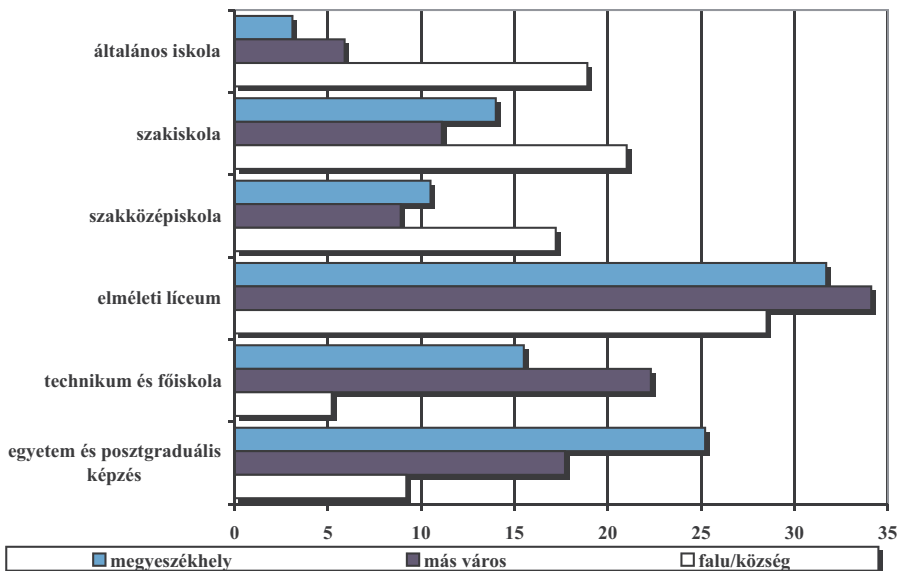
Az iskolai képzés és az életkor összefüggéseit vizsgálva az oktatás expanzióját tapasztaljuk, hasonlóan a magyarországi tendenciákhoz (Ifjúság2000[©]). A 15–19 évesek jelentős része elméleti líceumokban tanul, a 20–24 évesek az egyetemi képzésben vesznek részt az átlaghoz képest magasabb arányban, ugyanakkor a 25–29 évesekre jellemző leginkább a befejezett középfokú szakirányú képzés.

Településtípus szerint a tanulmányaikat már befejezett fiatalok körében egyértelműen kimutatható, hogy az alacsonyabb végzettségűek körében messzemenően felülreprezentáltak a falun élők, az elméleti líceumi és az annál magasabb iskolai végzettség a városok és a megyeszékhelyek fiataljainak szignifikánsan nagyobb hányadára jellemző. Jelentős eltéréseket észleltünk továbbá a belső régiókban is, a humán tőke szempontjából az átlaghoz képest a belső erdélyiek vannak jobb helyzetben a bánátiakkal, de főként a partiumi fiatalokkal szemben.

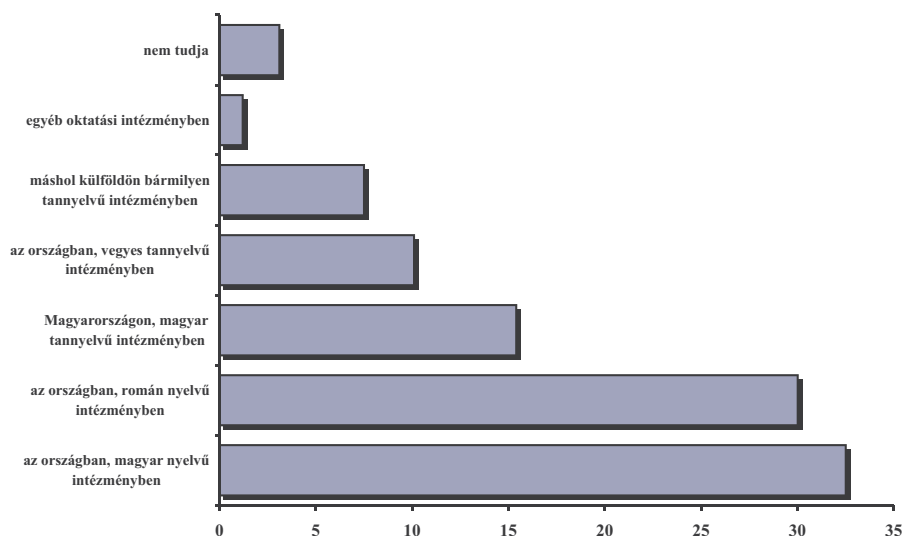
Adataink azt mutatják, hogy a vizsgált népesség csaknem fele szeretne továbbtanulni és további öt százalékot tesz ki azoknak az aránya, akik bizonytalanok a kérdésben. Meglepő módon a tanulmányaikat már befejezett megkérdezettek közül is minden harmadik fiatal ilyen jellegű szándékának adott hangot.

A továbbtanulni szándékozók több mint fele egyetemen szeretné folytatni tanulmányait, további tizenegy százalékuk pedig posztgraduális képesítést kíván szerezni. Bár a továbbtanulás motivációira nem kérdeztünk rá, feltételezhető, hogy a szándékok mögött a diplomaszerezés és a piacképes tudás elsajátítása mellett az iskolai életszakasz meghosszabbításának igénye is igen fontos helyet foglal el.

5. ábra. A tanulmányaikat már befejezett fiatalok iskolai végzettsége, településtípus szerinti százalékos eredmények

6. ábra. A továbbtanulni szándékozó fiatalok által preferált oktatási intézmények, százalékban

A továbbtanulás „célintézményeit” tekintve első helyre az ország magyar nyelvű tanintézményei kerülnek (33%), szorosan mögöttük foglalnak helyet a román tannyelvű intézmények melyeket a magyarországi iskolák, egyetemek (15%) követnek.

Iskolarendszeren kívüli oktatás

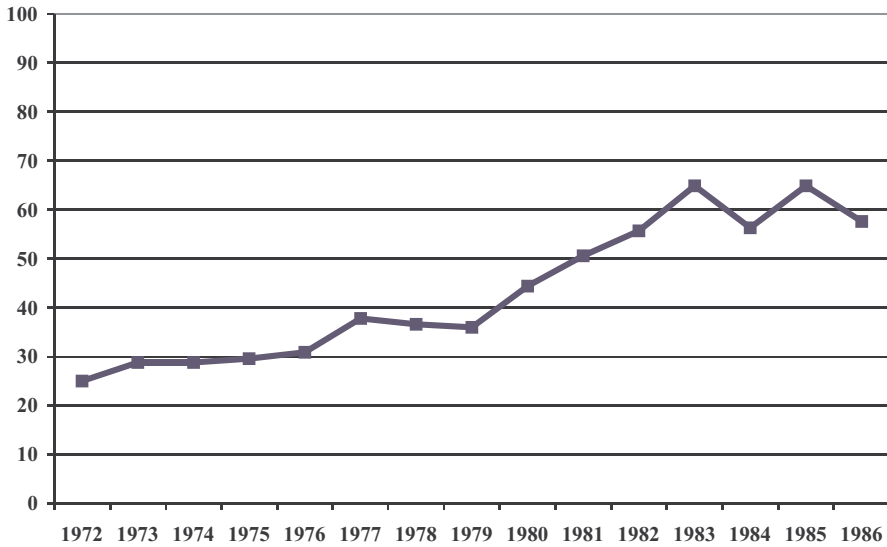
A korcsoportok szerint a fentiekben bemutatottaknál még szemléletesebb eltérés az iskolán kívüli oktatás tekintetében figyelhető meg. Úgy tűnik, hogy minél fiatalabb a válaszadónk annál nagyobb valószínűséggel vesz részt iskolán kívüli magánórákon, felvételi előkészítőn. Az összehasonlítás szempontjából releváns általános iskolai képzés alatt a különórákat igénybevevők aránya korosztályonként a 7. ábrán látható.

Adataink azt mutatják, hogy a különóra igénybevételeiben mutatkozó növekvő tendencia nem tantárgy-specifikus, a magasabb koraalal felsorolt különóra iránti érdeklődés növekedési üteme hasonló csaknem minden tantárgy esetében. Ez alól kivételt az idegennyelv iskolán kívüli tanulása jelent: az általános iskolai képzés ideje alatt a 15–19 éves korcsoportba tartozó fiatalok közül közel kétszer nagyobb arányban (11%) jártak idegen nyelv különórákra, mint a magasabb korcsoportok fiataljai.

A többségi nyelvtől eltérő idegennyelv ismerete ennek megfelelően korcsoportonként különböző, a 15–19 évesek 48 százaléka, a 20–24 évesek 40 százaléka, a 25–29 évesek 29 százaléka jól beszél valamilyen idegen nyelvet. A jelenleg tanuló 15–29 évesek körében az idegennyelvet beszélők aránya 57 százalék, mintegy kétszerese a tanulmányaikat már befejezett fiatalok esetében tapasztaltnak.

A különóra igénybevételeinek tekintetében számottevő különbségek mutatkoznak a településtípusok szerint: míg a falvakon, községekben élő fiatalok közül csupán minden ötödik, a megyeszékhelyeken a fiatalok több, mint fele járt az általános iskola

7. ábra. Az általános iskolai képzés mellett különórákat igénybevevő 15–29 éves magyar fiatalok aránya (Belső Erdély és a Partium), százalékban, korosztályok szerinti százalékos megoszlás

ideje alatt magánórákra. Ez az aránykülönbség a középiskola ideje alatt tovább növekszik: a megyeszékhelyen lakók háromszor nagyobb arányban (59%) képviseltetik magukat a különórákat igénybevevő tanulók körében, miközben a más városban élők ilyen tevékenysége (29%) a falvakban regisztrált arányhoz közeli (20%).

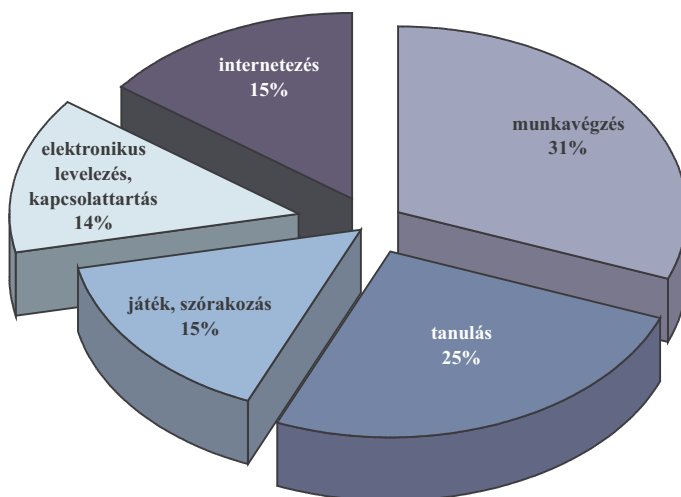
3. táblázat. Általános vagy középiskolában különóraakra járók aránya, tantárgyanként, százalékban

	általános iskola	középiskola
matematika	26	16
számítástechnika	1	1
természettudományok	1	5
humán tárgyak	1	1
hittan	5	1
magyar nyelv	6	2
román nyelv	15	4
egyéb idegen nyelv	7	11
éneke-zene	3	1
zenei foglalkozás	2	1
testnevelés	3	3
felvételi előkészítő	4	4

Informatika, internet-használat

Napjainkban a folyamatosan változó munkaerő-piaci feltételek között az idegnyelv-tudás mellett az informatikai ismeretek is egyre inkább nélkülözhetetlenek. A kérdőívben a számítógéppel való ellátottságra, valamint a számítógép-használatra vonatkozóan fogalmaztunk meg kérdéseket. Adataink azt mutatják, hogy a mintánkba került háztartások 28 százalékában van személyi számítógép, melyet csaknem minden esetben (97%) a fiatal családtagok is használnak. Tekintve, hogy minden ötödik belső erdélyi és partiumi fiatalnak saját használatában van a számítógép, elmondható, hogy az esetek döntő többségében általuk került a háztartás tulajdonába. Összességében, a nem háztartási tulajdonba tartozó számítógépeket is figyelembe véve, kiderül, hogy a megkérdezett fiatalok több mint fele (54%) használ számítógépet. Ezek közül minden harmadik fiatal munkavégzésre, minden negyedik pedig tanulásra használja. 15 százalék azon fiatalok aránya, akik főként szórakozásra, internetezésre, valamint elektronikus levelezésre használják a számítógépet.

Akiknek elsősorban a tanulásban vagy a munkavégzésben van segítségükre a számítógép, azok egyaránt használják kapcsolattartásra is. A számítógépet főleg tanulásra használók körében pedig igen gyakori a játék vagy az internetezés. Markánsan elkülönül a többitől azonban egy olyan csoport, aki csak kapcsolattartásra és internetezésre használja a számítógépet. Ezek többsége nem rendelkezik otthon számítógéppel, és leggyakrabban a gombamód megjelenő és igen népszerű internet-kávézókban, vagy pedig közös használatú számítógépen veszi igénybe ezeket a szolgáltatásokat. Figyelemre méltó arányuk (a számítógép-használók közel 10%) magyarázat lehet arra is, hogy a háztartási tulajdonban lévő számítógépeket tekintve, a csaknem hajszálnyira azonos magyarországi adatok ellenére, a számítógépet használó fiatalok aránya Belső Erdélyben és Partiumban magasabb, mint Magyarországon 2000-ben volt.

**8. ábra. Mire használja elsősorban a számítógépet?
a kérdésre válaszolók százalékában**

4. táblázat. Hol használ számítógépet? a kérdésre válaszolók százalékában

hol használ számítógépet	százalék
otthon, saját használatú számítógép	22
otthon, más család számítógépe	3
munkahelyen, saját használatú számítógép	4
munkahelyen, közös használatú számítógép	9
iskolában, közös használatú számítógép	21
egyéb közösségi intézményekben	4
internet kávézó, internet-klub	25
ismerősnél, rokonnál, barátnál	10
más (pl. szülő) munkahelyén	2

Amennyiben a számítógép-használatot más személyi jellemzők szerint is megvizsgáljuk, mindenekelőtt a jelentős településtípus szerinti különbségeket kell kiemelnünk: a számítógéppel való ellátottság és annak használata tekintetében a falun élő fiatalok egyértelmű hátrányban vannak.

Az életkor előrehaladtával a számítógép funkcióváltása is bekövetkezik: az idősebb korosztályokban a munkavégzés, valamint az ehhez kapcsolódó elektronikus kapcsolattartás kerül előtérbe, a 15–19 éves korcsoportban pedig elsősorban tanulásra, játékra, valamint internetezésre használják a számítógépet. Nemek szerint a számítógépet használók arányát illetően nincs szignifikáns különbség, a lányok azonban a tanulásban, a kapcsolattartásban és a munkavégzésben is gyakrabban használják segédeszközként, mint a fiúk.

A belső erdélyi és a partiumi fiatalok közel harmada (31%), ezen belül pedig a számítógép-használók 60 százaléka használ internetet. Az egyéni internet-kapcsolat meglehetősen költséges volta, valamint a szegényes infrastrukturális ellátottság² kétértelműen fontos meghatározója annak, hogy csak minden huszadik fiatal számára érhető el otthonról a világháló. Az internetezés céljából leglátogatottabb helyek a már említett internet-kávézók (ahol gyakorlatilag minden internet-használó legalább egyszer megfordult már) és közel minden tizedik fiatalról mondható el, hogy az iskolában, közös használatú számítógépen rákapcsolódott már az internetre.

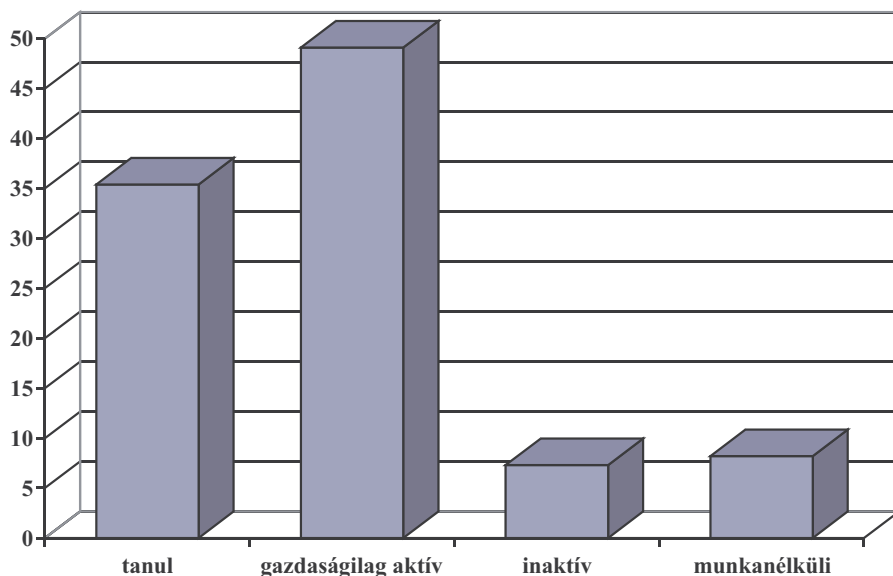
Életkörülmények, családi erőforrások

Gazdasági aktivitás

A megkérdezettek munkaerő-piaci pozícióit vizsgálva megállapítható, hogy a fiatalok jó egyharmada (35%) még tanul valamilyen oktatási intézményben, majdnem fele dolgozik (gazdaságilag aktív), 7 százalékuk inaktív és 8 százalékuk munkanélküli. A gazdaságilag aktívak legnagyobb része, 39 százalék, alkalmazottként dolgozik, 2 százalék dolgozik saját vállalkozásban, 3 százalék családi vállalkozásban, 2 százalék alkalmi

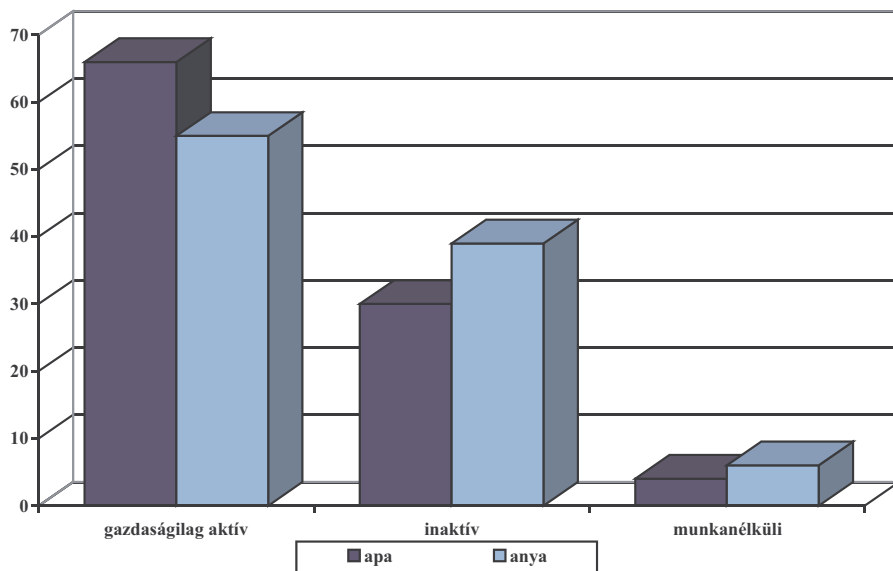
² A mintába került háztartások alig több, mint 60 százaléka rendelkezik vezetékes telefonnal.

9. ábra. Mivel foglalkozik jelenleg?

munkákból él, 2 százalék, azaz 18 fiatal pedig bevallottan feketemunkából. Az inaktívak viszonylag heterogén csoportjában legtöbben háztartásbeliek (2%), további 1–1 százalék gyermekgondozási segélyből él, illetve eltartott (szülők által). A munkanélküliek kisebbik része segélyt kap az államtól (3%), nagyobbik része pedig jövedelempót-

10. ábra. A fiatalok szüleinek munkaerő-piaci helyzete

lással, ún. szociális segéllyel rendelkezik, közhasznú foglalkoztatott (5%).³ Minden segély nélkül csupán 4 személy él, ide tartoznak az előbb említett „eltartottak”, csak-hogy azoknak a családi hátterük olyan, hogy nem tartják magukat munkanélkülinek. Feltehetően azért nem, mert besegítenek a családi tevékenységbe, vállalkozásba, ha nem is rendszeresen, de ettől még nem tekintik magukat gazdaságilag aktívnak sem.

A megkérdezettek mintegy 18 százalékának második tevékenysége is van, tehát azok, a tanulók jelentős része dolgozik is (12%), a dolgozók 3 százaléka tanul valamit, míg 2 százalék átmenetileg inaktív, de nem annak vallotta magát fő tevékenysége esetében. Ezek legnagyobb része háztartásbeli.

A fiatalok szülei többségükben még gazdaságilag aktívak (az apák 66%-a, az anyák 55%-a), bár az anyák körében az inaktívak jelentősebb arányban vannak (39%). Munkanélküli viszonylag kevés van ezekben a korosztályokban (a férfiak esetében mindössze 4%, a nők esetében 6%).

Lakáskörülmények

A lakáskörülményeket elemezve megfigyelhető, hogy az erdélyi fiatalok mintegy háromnegyede még a szülőknél lakik, tehát anyagi önállósodás előtt állnak, egytizedüknek van már saját lakása.

Ha korcsoportok szerint külön elemezzük az eredményeket, akkor jóval nagyobb arányban vannak olyanok, a 25–29 évesek között, akiknek már saját lakásuk van (25%).

A megkérdezettek többsége (38%) kétszobás lakásban lakik, valamivel kevesebben háromszobás lakásokban laktak (36%), további 13 százalék négyszobásban, míg a többi esetek száma 10 százalék alatt van. A legnagyobb, a 8 szobás lakás, ami a városokban egyszer fordult elő.

Megvizsgáltuk azt is, hogy mekkora az egy főre eső szobaszám háztartásonként.

5. táblázat. Az egy főre jutó szobák száma az egyes háztartásokban, százalékban

az egy szobára jutó személyek száma	fő
egy szobánál több jut egy főre	14
egy szoba jut egy főre	26
fél szobánál több, egynél kevesebb jut egy főre	50
fél szobánál kevesebb jut egy főre	10
összesen	100

Család, háztartás jellemzői

A legjellemzőbb családmódel a kétgyermekes család, az esetek mintegy fele tartozik ide, utána a háromgyermekes módel következik az esetek mintegy egyötödével, az egy gyermekes családok aránya pedig 16 százalék körül mozog, míg a négy vagy ennél többgyermekes családok aránya 10 százalék alatt van.

³ A felsorolt százalékok az összes megkérdezettre értendő.

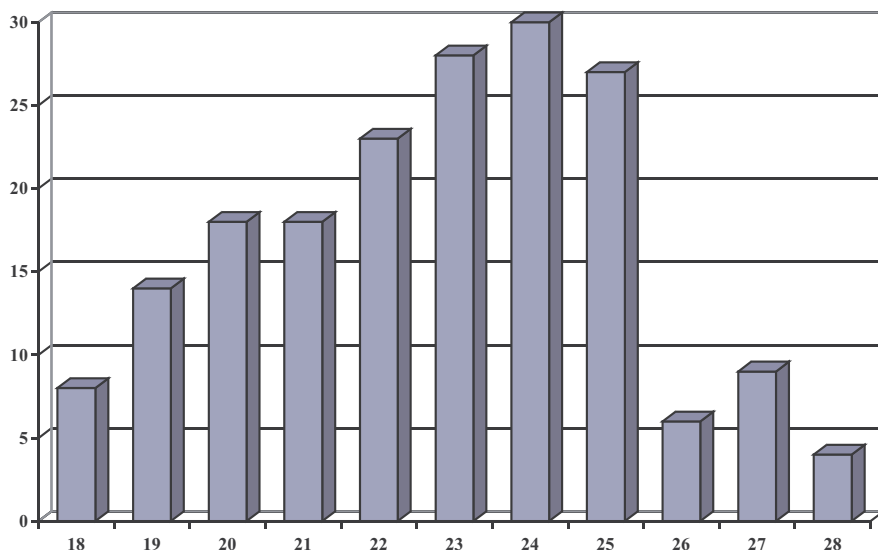
6. táblázat. Testvérek száma

testvérek száma	családok aránya
nincs testvére	17
1 testvére van	55
2 testvére van	19
3 testvére van	5
4 testvére van	3
5 testvére van	1

A legtöbben 23–25 éves korban kötötték első házasságukat. Legkorábban 17 éves korban házasodtak, ettől kezdve egyenletesen növekedett a házasságkötési életkor 24 évig, utána pedig, 25 éves kortól hirtelen csökkenést mutat. Eszerint az erdélyi magyarok életkora az első házasságkötéskor az európai tendenciákhoz képest alacsonyabb. A megkérdezettek 11 százalékának már van egy, 4 százalékának pedig két gyermeke, további 1 százalékának (9 személy) van ennél több gyermeke.

A fiatalok közül a 25–29 évesek 36 százalékának van gyermeke, a 20–24 évesek közül pedig 9 százalékának. Arra a kérdésre, hogy terveznek-e még gyermeket, és hányat, az alábbi válaszokat kaptuk.

11. ábra. A 25–29 éves házas magyar fiatalok első házasságkötési életkora

A válaszok többé-kevésbé azt a családmodellt reprodukálják, amelyben nevelkedtek. A kétgyermekes családmodell dominál, az egy, illetve a három gyermek következik. A megkérdezettek egyharmada még határozatlan. 3 százalék azon fiatalok aránya, akik „nem hiszik, hogy lesz gyermekük”.

7. táblázat. Tervez-e még gyermeket?

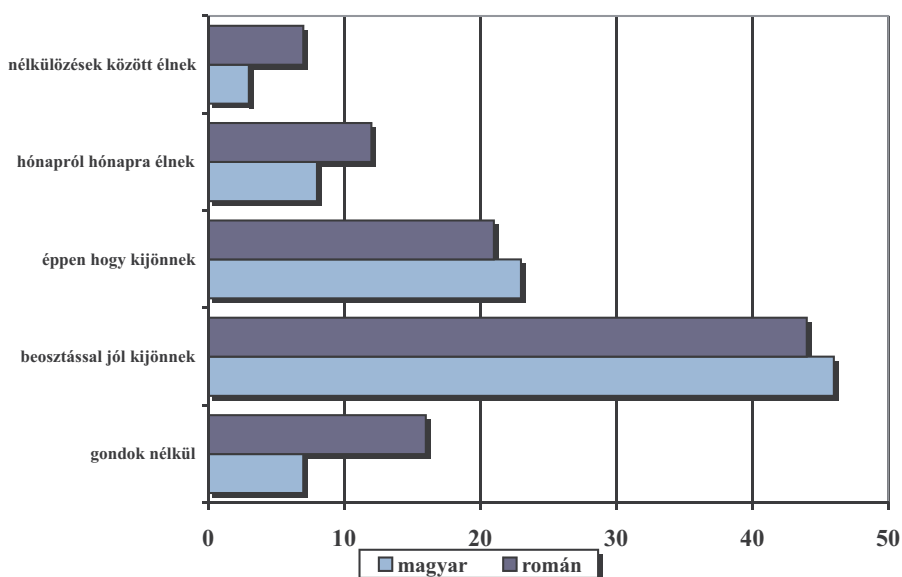
hány gyermeket tervez?	válaszok megoszlása (%)
egy gyermeket szeretnék (még)	13
legfeljebb két gyermeket szeretnék (még)	40
kettőnél több gyermeket szeretnék még	11
a kérdést nem érzem lényegesnek: ha lesz, lesz, ha nem lesz, nem lesz	3
a körülményektől függ	11
azt hiszem, nem lesz gyerekem	3
egyáltalán nem akarok gyermeket	4
majd meglátjuk	15
összesen	100

Anyagi helyzet

Az anyagi helyzetük általános értékelését a magyar fiatalok eléggé negatívan írják le. A román fiatalok körében számottevően nagyobb azok aránya, akik anyagi helyzetüket pozitívan ítélik meg:

Az erdélyi fiatalok körében lényegesen többen mondták, hogy gondok nélkül élnek, mint Magyarországon, az Ifjúság2000[©] adatai alapján. A magyarországi fiatalok 5 százalékához képest az erdélyi magyar fiatalok 7, a románok pedig 16 százaléka él gondok nélkül. Beosztással jól kijövök aránya 45 százalék körül mozog, ez is lényegesen ma-

12. ábra. Összességében hogy érzi, Önök...?

8. táblázat. Tartós fogyasztási cikkekkel való ellátottság, százalékban

fogyasztási cikk megnevezése	van
nyaraló	8
másik lakóingatlan	18
építési (üres) telek	19
mélyhűtő, fagyasztóláda	77
automata mosógép	52
mosogatógép	5
színes televízió	88
parabola antenna	21
mobiltelefon	45
vezetékes telefon	63
CD-lejátszó	31
személyi számítógép (PC)	28
személygépkocsi	46
motorkerékpár	7
teherautó, haszonjármű	6

gasabb a 39 százalékos magyarországinál, míg azok, akik éppen, hogy kijönnek, 20 százalékot kissé meghaladják, ám ezek aránya Magyarországon 38 százalék. Az erdélyi román fiatalok 12 százaléka, hónapról hónapra élnek, anyagi gondokkal, míg az erdélyi magyarok 8 százaléka tartozik ebbe a kategóriába. A legszegényebbek aránya (akik nélkülöznek), az erdélyi magyarok körében megegyezik a magyarországival, 3 százalék, a románoknál jóval magasabb, mintegy 8 százalék.

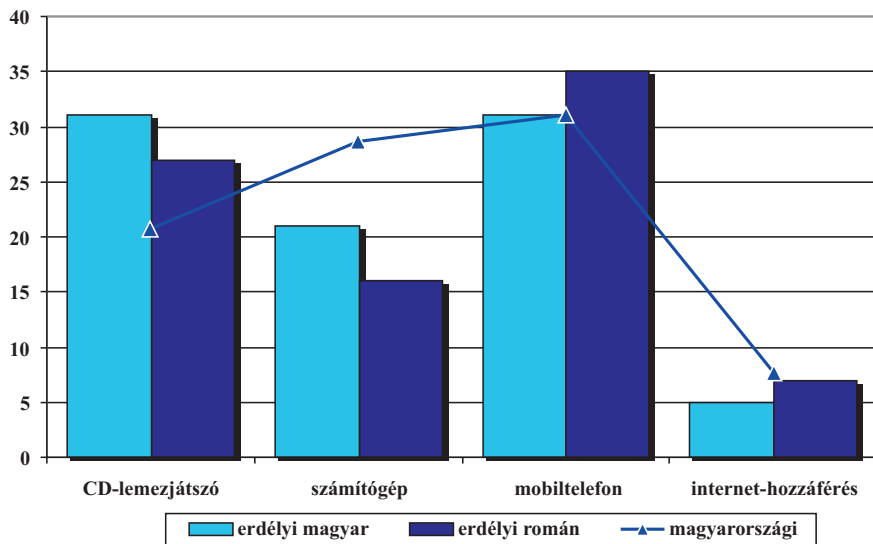
A családok anyagi helyzetének másik mutatója a háztartásuk tartós fogyasztási cikkekkel való felszereltsége.

A fiatalok családjai többségének tulajdonában van (sorrendben) színes tévé, mélyhűtő, vezetékes telefon és automata mosógép, valamivel kevesebb, mint felének (45%) van személygépkocsija és mobiltelefonja. A családok kevesebb, mint egyharmadában van CD-lejátszó, számítógép és parabola antenna. A többi fogyasztási cikk a családok kevesebb mint 20 százalékánál jelent meg, legkevesebben mosogatógéppel rendelkeznek (5%).

Összehasonlítva az erdélyi magyar, román és magyarországi magyar fiataloknak használatában lévő fogyasztási cikkekkel való ellátottságát elmondható, hogy a román fiatalok nagyobb részének van CD-lejátszója és mobiltelefonja, mint Magyarországon, ám az erdélyiek, különösen a románok számítógéppel való ellátottsága elmarad a magyarországitól. Az internet-hozzáférés valamivel alacsonyabb az erdélyi magyarok körében. Az eltérések egyik oka lehet, hogy a személyi számítógép drágább és nagyobb presztízsértékű fogyasztási eszköz, mint a CD-lejátszó.

Az erdélyi magyar fiatalok családjában az autótulajdonosok 61 százalékának Romániában gyártott autója van (Dacia, Oltecit és Aro, de beleértik a Daewoot is), 7 százalékának más, volt szocialista országbeli (főleg Skodák és Ladák), míg 32 százalékának külföldi gyártmányú személygépkocsija van.

13. ábra. Van-e az ön saját használatában ...?

Gazdasági erőforrások

A megkérdezett fiatalok családjának tulajdonában van valamiféle vállalkozás (17%), vagy önálló termelési, működési engedély. A vállalkozások legnagyobb részét a szülők tulajdonában vannak, csupán 19 százalékának van saját vállalkozása.

A vállalkozások formái az alábbi módon oszlanak meg:

Legtöbb vállalkozás Kft-ként működik (42%), ezt követik a családi, valamint az egyéni vállalkozások (25, illetve 20%).

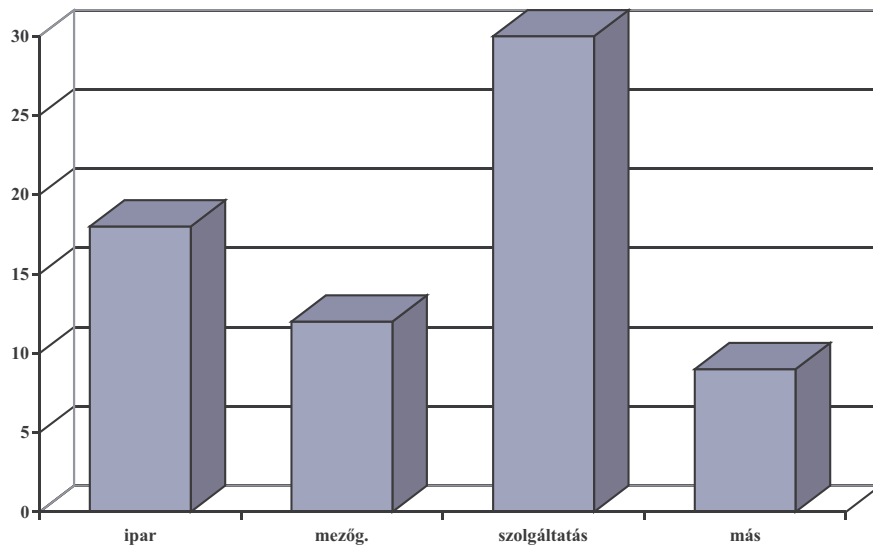
A vállalkozások ágazati besorolása a következő:

A kereskedelemben és a turizmusban, valamint a szolgáltatásokban működik a legtöbb vállalkozás, mintegy 30–30 százalék, ezt követik az iparban működő vállalkozások, majd a mezőgazdasági vállalkozások.

9. táblázat. A fiatalok családjainak vállalkozási formái

vállalkozási formák	említések aránya
betéti társaság	3
kft. (SRL)	42
szövetkezet	2
részvénytársaság (SA)	2
családi vállalkozás	25
egyéni vállalkozás, vállalkozói igazolvány, kisiparos	20
egyéb	6

14. ábra. A vállalkozások gazdasági ágazatok szerint, százalékban

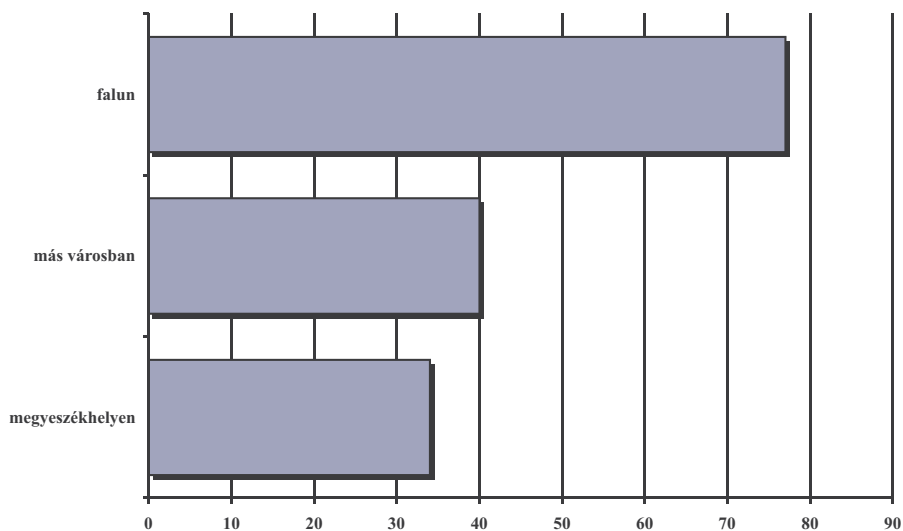

Erdélyben, (Székelyföldet nem számítva) a magyarok 49 százalékának, míg a románok csupán 32 százalékának van földtulajdona.

A magyar földtulajdonosok megoszlása településtípus szerint a következő:

A falun élő magyar fiatalok 77 százalékának, a megyeszékhelyen élők 34, míg a más városokban élők 40 százalékának van földtulajdona. A falun élő fiatalok 52 százaléka maga is műveli a földjeit, további 26 százalékuk nem gazdálkodik, de a földet a szülei művelik. A fennmaradt 22 százaléka pedig nem gazdálkodik. A megyeköz-

15. ábra. Földtulajdonnal rendelkezők, településtípus szerint

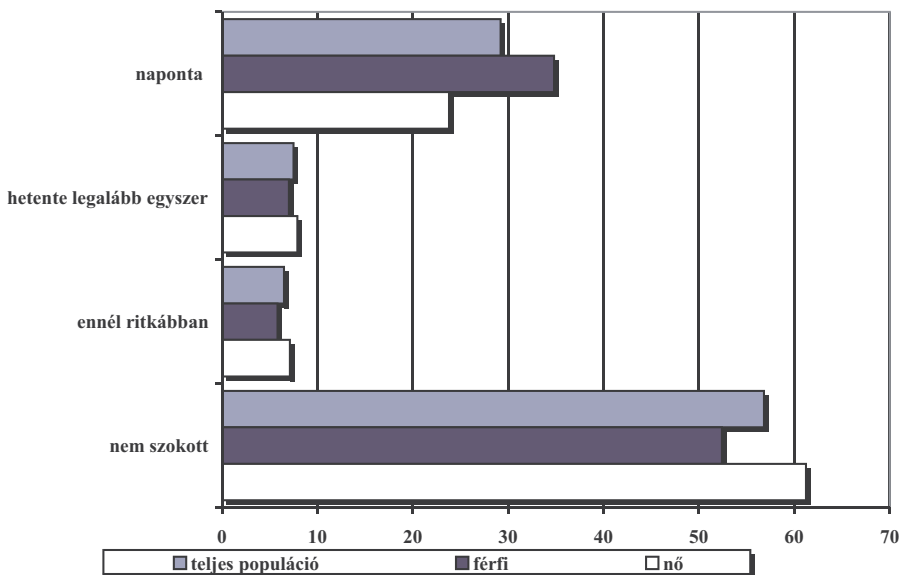
pontban élő fiatalok 14 százaléka, míg a más városban élők 20 százaléka gazdálkodik. További 15–22 százalékuknak pedig a szülei gazdálkodnak. A megművelt földterület az esetek 36 százalékában egy hektár alatti, 17 százalékuknak 1 hektárnyi földje van, 46 százalékának ennél nagyobb. Ebből következik, hogy a fiatalok egyharmada csupán kertészkedik, különösen a városiak. A falun élők 27 százaléka gazdálkodik egy hektár alatti területen, további 17 százalék egy hektáron, a fennmaradó 54 százalékuk ennél nagyobb területen.

Életmód

Dohányzás

A fiatalok dohányzási szokásait vizsgálva megállapítható, hogy a megkérdezettek csaknem 30 százaléka rendszeresen (naponta) cigarettázik és további 8 százalékuk hetente egyszer vagy néhány alkalommal. Alkalmi dohányosnak minden huszadik fiatal tekinthető. A közel 60 százalékot jelentő nemdohányzók körében a nők *enyhén*, a fiatalabb korcsoport tagjai *erősen* felülreprezentáltak, ennek ellenére ez utóbbi alcsoportban regisztrált 36 százalékos a „dohányos aktivitás”. A 20–29 éves korosztály körében a cigarettázók aránya meglehetősen stabil, csaknem minden második megkérdezett említette, hogy különböző gyakorisággal rá szokott gyújtani. A tanulmányaikat már befejezett fiatalok körében a dohányzás szempontjából igen fontos demarkációs tényezőnek bizonyult az iskolai végzettség, amelynek a magasabb szintje negatívan függ össze a dohányzási szokásokkal.

**16. ábra. Milyen gyakran szokott dohányozni?
nemek szerinti százalékos megoszlás**

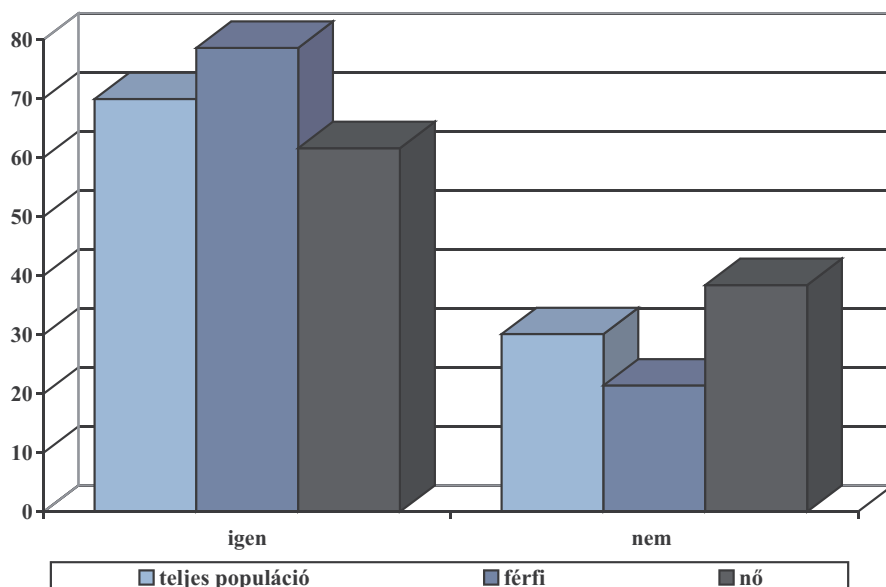

A legalább napi gyakorisággal cigarettázók közül csaknem minden harmadik fiatal több mint egy dobozzal, további egyötödük pedig több mint fél dobozzal szív el naponta. A naponta cigarettázó nők és a fiatalabb korcsoport tagjai átlagosan kevesebbet (átlagban 11 szál) dohányoznak, mint a férfiak és az idősebbek (napi 14, illetve 15 szál). Gazdasági aktivitás szerint csak a nők esetében mutatható ki szignifikáns különbség, ebben a csoportban az intenzívebb dohányosok közé a munkanélküliek és a gazdaságilag aktívak tartoznak. Az iskola padjaiból már kilépett fiatalok körében leggyakrabban a szakmunkásképzőt végzetek gyűjtanak rá.

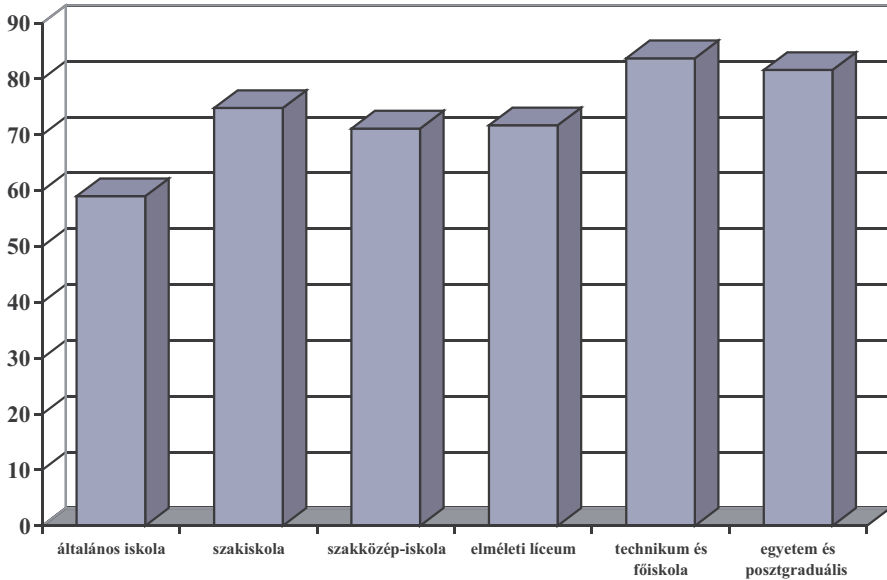
Alkoholfogyasztás

Adataink szerint a belső erdélyi és a partiumi magyar fiatalok közel 70 százaléka ivott már alkoholt. A nemek szerint e tekintetben is különbségek vannak. A férfiak közül minden nyolcadik, a nők közül minden hatodik alkalmanként szokott szeszes italt fogyasztani. Tekintve, hogy a dohányzók több mint 80 százaléka alkoholt is fogyaszt, nem véletlen, hogy az alkoholfogyasztás is a felsőbb korcsoportokra, a gazdaságilag aktív és a munkanélküli fiatalokra jellemző inkább. A dohányzással kapcsolatos tendenciákkal ellentétben, az iskolájukat már befejezett fiatalokkal kapcsolatban általában elmondható, hogy minél magasabb szinten fejezték be a tanulmányaikat, annál többen fogyasztanak alkoholt. Ez alól egyedüli kivételt a szakiskolát végzetek jelentenek, akik az átlagot enyhén meghaladó arányban vannak jelen az alkoholt fogyasztók csoportjában. Szignifikáns különbséget regisztráltunk a településtípus szerint, az alkoholfogyasztás inkább a városon élő fiatalokra jellemző.

17. ábra. Szokott-e – akárcsak alkalmanként – alkoholt fogyasztani? százalékban

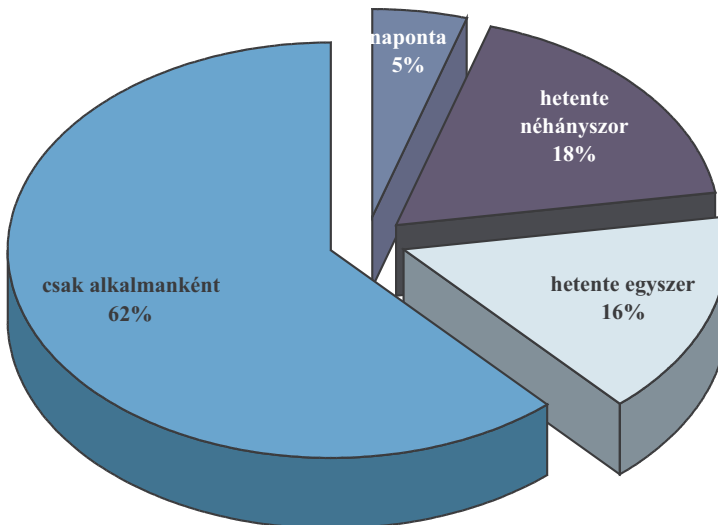

18. ábra. Szokott-e – akárcsak alkalmanként – alkoholt fogyasztani? az iskolai képzésben nem résztvevő fiatalok, iskolai végzettség szerinti százalékok

Az alkoholfogyasztás intenzitását tekintve az érintettek mintegy hattizede alkalmi fogyasztónak mondható, ami a teljes populáció 43 százalékát jelenti. A napi rendszerességgel szeszes italt fogyasztók aránya meghaladja a 3 százalékot. Közel minden ötödik fiatal hetente egyszer, vagy annál gyakrabban fogyaszt alkoholt. Az alkoholfogyasztás

19. ábra. Milyen gyakran fogyaszt alkoholt? – százalékban

gyasztás intenzitása a kor előrehaladtával nő. A nők ritkábban fogyasztanak szeszes italt mint a férfiak. A magasabb iskolai végzettség nem társul intenzívebb alkoholfogyasztással: úgy tűnik, hogy a főiskolát vagy egyetemet végzettek többet, ám ritkábban isznak szeszes italt, vélhetően az intenzívebb társasági életben való részvétel miatt.

Az alkoholt fogyasztók körében a legkedveltebb szeszes ital a sör és a bor, de míg az előbbit gyakrabban fogyasztják, a bor csak alkalmanként kerül az asztalra. Adataink továbbá azt mutatják, hogy az italok töménységével a preferenciaértékük is csökken.

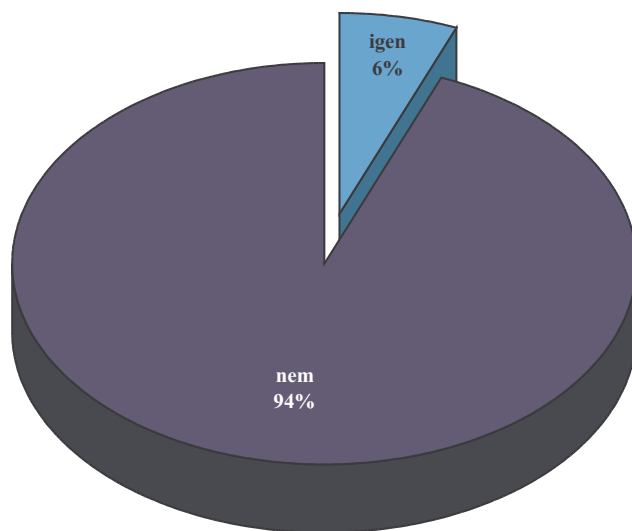
Drogfogyasztás

A válaszmegtagadás elenyésző hányada mellett (megközelítőleg 1%) a belső erdélyi és a partiumi magyar fiatalok 6 százaléka vallotta úgy, hogy életében kipróbált már valamilyen drogot, hangulatjavító szert. Bár ez az arány számottevőnek mondható, a mintánkba bekerült igennel válaszolók száma (összesen 77 személy) túl kevés ahhoz, hogy a drogfogyasztók statisztikailag releváns jellemzését adjuk. Ennek ellenére néhány jelzésértékű adatot szükségesnek éreztünk bemutatni.

A fogyasztott drogok, hangulatjavító szerek közül a régió fiataljai körében is a marihuána fogyasztása a „legnépszerűbb”, közel minden huszadik megkérdezett kipróbálta már. Ezután a hangulatjavító gyógyszerek (2%) és az Extasy (1%) következnek. Szerves oldószerekkel és kemény drogokkal – saját bevallás szerint – minden ezer fiatalból három élt már. A drogot vagy más hangulatjavító szert már kipróbált fiatalok modális típusának a 20–24 év közötti gazdaságilag aktív vagy tanuló férfiak tekinthetőek.

Adatainkból kiderül továbbá, hogy a drogot már kipróbált fiatalok kis hányada tekintető rendszeres kábítószer-fogyasztónak: a marihuánát már kipróbált fiatalok közül körülbelül minden tizenkettedik említette, hogy a kérdezést megelőző egy hónapban szívott marihuánás cigarettát.

20. ábra. Kipróbált-e már (az alkoholon kívül) valamilyen drogot, hangulatjavító szert? százalékban

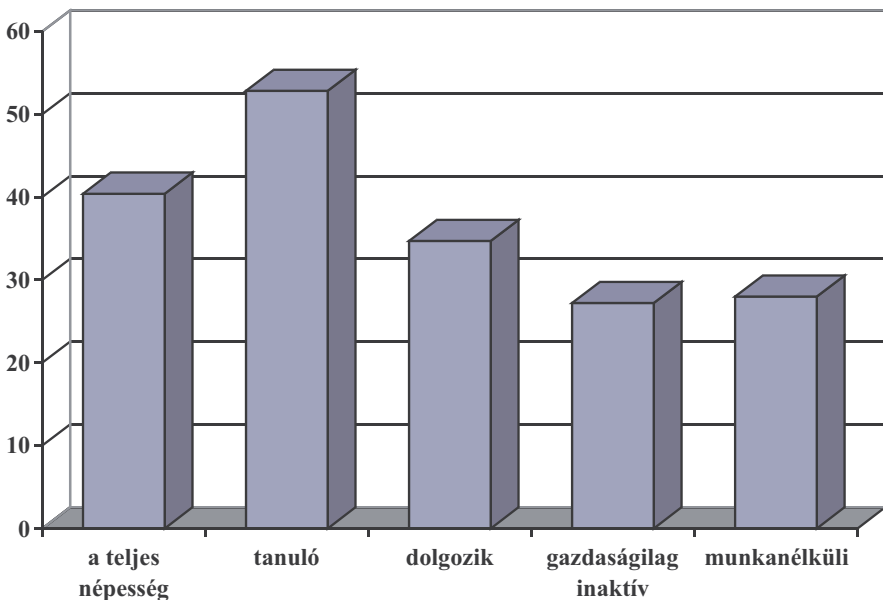
Sportolási szokások

A régióban élő fiatalok több mint 40 százaléka említette, hogy – a tanulók esetén a kötelező testnevelési órákon kívül – végez valamilyen testmozgást. A sportolási szokások tekintetében ugyanakkor lényeges különbségek mutathatók ki nemek, korcsoportok és a gazdasági aktivitás mentén. A rendszerességgel testmozgást végzők körében magasabb arányban vannak jelen a férfiak (a sportolók 57%-a), a fiatalabb korcsoport tagjai (43%), valamint a jelenleg is tanuló fiatalok (47%). A kor emelkedésével a sportolási aktivitás tovább csökken, a 25–29 éves korosztályban már nem éri el a 30 százalékot, továbbá a gazdaságilag inaktívak és a munkanélküliek körében csak minden negyedik fiatalra jellemző. A sportolás tekintetében regionális különbségeket nem regisztráltunk, településtípus szerint azonban elmondható, hogy a városokban nagyobb a rendszeres testmozgást végzők aránya (megyeszékhelyeken 44, más városokban pedig 42%).

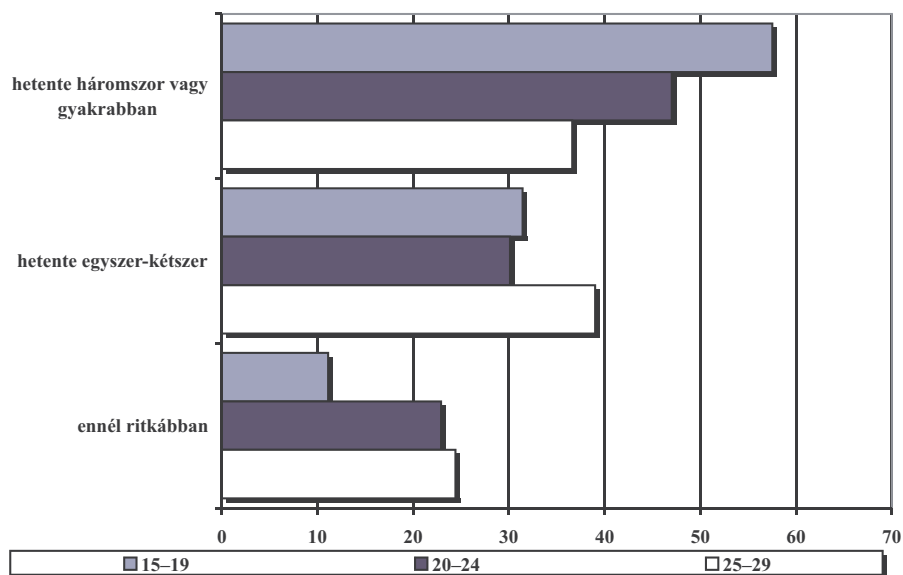
A sportolás rendszerességét tekintve a rendszeres testmozgást végzők közel fele (a teljes populáció mintegy egyötöde) hetente háromszor vagy annál gyakrabban végez testmozgást, további harmaduk pedig hetente egyszer-kétszer űz valamilyen sportot. Az igazolt versenyzők aránya a sportolók körében 12, a teljes vizsgált népességben pedig 5 százalék. Adataink azt mutatják, hogy a sportolás intenzitása az érintettek körében a korrall arányosan csökken.

A régió fiataljai körében a legnépszerűbb sportág a labdarúgás (13%), ezután a kerékpározás (11%), az aerobic vagy fitness (10%), valamint a kosárlabda (9%) következik.

**21. ábra. Végez-e testmozgást, sportol-e (a kötelező testnevelési órán kívül)?
százalékban, gazdasági aktivitás szerint elkülönített csoportok**

22. ábra. Milyen gyakran sportol? – százalékban

A rendszeres testmozgást nem végzők körében a fiatalok leginkább a megfelelő szabadidő hiányára hivatkoztak, ezt a nem sportoló fiatalok több mint fele említette. Minden tizedik ilyen fiatal számára a megfelelő lehetőségek hiánya jelenti a legfőbb akadályt, de megközelítőleg ilyen arányban vannak azok is, akik amiatt nem végeznek rendszeres testmozgást, mert egyszerűen nem szeretnek sportolni.

10. táblázat. A sportolástól való távolmaradás okai, százalékban

lehetséges okok	százalék
nincs ideje rá	55
nem szeret sportolni	12
nincs megfelelő lehetőség	11
egészségi állapota miatt	6
nem tartja szükségesnek	5
nincs megfelelő társaság	4
anyagi okok miatt	3
a testnevelési órán folytatott testmozgás elégséges	2
egyéb okok	2
összesen	100

Értékrend, értékpreferenciák

Kulturális fogyasztás

Olvadási szokások

A vizsgált népesség átlagban 11 könyvet olvasott el az iskolai tankönyveken kívül. A 15–29 évesek jellemzően, évente 2 kötetet olvasnak el. A fiatalok fele ötnél kevesebb könyvet olvasott el, háromnegyede 12-nél kevesebbet, 10 százalék többet olvasott mint 25, 2 százalék 50 kötetnél is többet. Az egyetemi végzettséggel rendelkezők egyharmada 25-nél több kötetet olvas.

11. táblázat. A vizsgálat idejéig, az iskolai tankönyveken kívül elolvasott könyvek száma szerinti eloszlás

olvasott könyvek száma	százalék
egy könyvet sem olvasott tankönyven kívül	25
1 könyv	6
2 könyv	10
3 könyv	8
4 könyv	5
5 könyv	10
ennél több, 100 könyvig	36
100 könyvnél is több	1

A következőkben arról adunk számot, hogy a populáció milyen arányban használja a különböző nyelveket, a leginkább olvasott könyvtípus, a *szépirodalmi könyv* olvasásakor.

Angolul a fiatalok 4 százaléka olvas.

12. táblázat. Kizárólag csak bizonyos típusú könyveket olvasók hányada

könyvtípus	százalék
csak kalandregény	7
csak társadalomtudományi könyv	5
csak természettudományi könyv	3
csak technikai és informatikai könyv	6
csak természetéről szóló könyvek	2
csak művészetekről szóló könyv	3
csak szépirodalom	13
csak képregény	2
csak hasznos könyv	4

13. táblázat. Az egyes könyvek olvasásának gyakorisága a rendszeresen és a soha válaszok megoszlása

könyvtípus	rendszeresen	soha
kalandregény	8	17
társadalomtudományi könyv	7	43
természettudományi könyv	4	31
technikai és informatikai könyv	8	54
természetről szóló könyv	3	34
művészetekről szóló könyv	4	45
szépirodalom	17	17
képregény		2
hasznos könyv		37

14. táblázat. Nyelvhasználat szerinti egyes eloszlások szépirodalmi művek olvasása során

nyelv	százalék
magyarul is	70
románul is	24
kizárólag magyarul	35
kizárólag románul	3

Egyes kulturális intézmények látogatása

15. táblázat. Az egyes kulturális intézmények látogatási gyakorisága

intézmény	gyakoriság	százalék
színház	az utóbbi hónapban	13
	soha	11
mozi	az utóbbi hónapban	21
	soha	6
könyvtár	az utóbbi hónapban	27
	soha	9
könnyűzene koncert	az utóbbi hónapban	12
	soha	17
diszkó	az utóbbi hónapban	31
	soha	9
szimfonikus zene koncert	az utóbbi hónapban	3
	soha	52
könyvesbolt	az utóbbi hónapban	41
	soha	6

intézmény	gyakoriság	százalék
művelődési ház	az utóbbi hónapban	14
	soha	19
bál	az utóbbi hónapban	29
	soha	6
házibuli	az utóbbi hónapban	29
	soha	4
kiállítás, múzeum	az utóbbi hónapban	11
	soha	15
természetvédelmi övezet	az utóbbi hónapban	7
	soha	33

Tévézés

A fiatalok 97 százaléka szokott tévézni. Egy átlagos hétköznapon, aszerint, hogy hány percet tévéznek, 5 perc és 1000 perc közötti intervallumban helyezkednek el a populáció tagjai. Ezt a fiatalok saját becslésére hagyatkozva mértük.

A 15–29 éves korosztályra jellemző, hogy átlagában, egy megszokott hétköznapon 146 percet töltenek tévézéssel.

A fenti átlaghoz kapcsolódó standard szórás értéke: 107 perc, a modális érték pedig 120 perc. Ezt az adatot következő forráskritikával egészítjük ki: feltételezhető, hogy a 120 perc, azaz 2 óra, mint kerek szám inkább jutott a válaszolók eszébe, amikor saját napi tévézésük idejét becsülték fel. Erre utal az is, hogy kiemelkedően sokan az egész órákat kifejező percekkel jelentették be a kérdezéskor: 60 perc, 120 perc, 240 perc stb. Ezért a további részletes statisztikai elemzéskor nem a percekkel, mint inkább félórás, órás nagyságrenddel számolunk.

Egy szokásos hétvégén az összes személy tévézésének ideje átlagosan 305 perc, ami két napot jelent, a szombatot és a vasárnapot, s így egy napra számítva ez 153 perc. Tehát kevéssel tévéznek többet, mint hétköznap. A standard szórás értéke: 254 perc.

16. táblázat. A populáció napi átlagos tévézési ideje

napi tévézés átlaga percben	
hétköznap	146
hétvége	153

A fiatalok legalább 27 televízió-csatornát néznek igen változó arányban.

Ebből az ötből a leginkább nézett televízió százalékos előfordulását a 17. táblázatban láthatjuk. A csatornák név szerint, a populáción belüli relatív gyakoriságuk csökkenő sorrendjében jelennek meg. A legnézettebb tévécsatorna három kereskedelmi televízió: egy romániai (a Pro TV) és két magyarországi (a TV2 és az RTL KLUB).

A 18. táblázat azt szemlélteti, hogy a bizonyos televízió-csatornák milyen hányadban vannak jelen a populáció tagjai által 5 leggyakrabban használt televízió között. (Ebből a szempontból tipikus televízió-csatorna a Pro Tv).

17. táblázat. A leggyakrabban nézett televízió-csatornák aránya a populációban

csatorna neve	százalék
Pro TV (Románia)	18
TV 2 (Magyarország)	17
RTL KLUB (Magyarország)	16
Duna Televízió (Magyarország)	9
RTV 1 (Románia)	5
Magyar 1 (Magyarország)	5
Antena 1 (Románia)	5
HBO	4
Magyar 2 (Magyarország)	4
Discovery Channel	3
Atomic (könnyűzenei, Románia)	2
MTV	2
Prima TV (Románia)	2
Acasa TV (Románia)	1
RTL	1
Viva	1
Eurosport	1
a többi, mind 1% alatt: Satelit, PRO 7, Animal Planet, CNN, Cartoon Network, MCM, ATV, SAT1, RTV 2	4

A vizsgálatban a kérdőívben kilenc televíziós műsortípust különítettünk el. A mérés azt rögzítette, hogy az egyes televízió-csatornákon nézik-e az adott műsortípusokat azok, az adott csatorna nézői.

18. táblázat. A leggyakrabban nézett öt között szereplő egyes televízió-csatornák aránya a populációban

az első öt leggyakrabban nézett között szereplő csatorna neve	százalék
Pro TV	48
TV 2	39
RTL KLUB	35
Duna Televízió	25
Antena 1	25
Magyar 1	20
Magyar 2	20
RTV 1	19

19. táblázat. Az egyes műsortípusokat nézők százaléka a gyakrabban használt televízió-csatornák esetében (1. rész)

	film	hírek	játék, vetélkedő	kisebbségi műsorok	sport
Duna Televízió	76	71	15	29	22
Pro TV	92	74	21	3	28
RTL KLUB	86	69	67	7	34
TV 2	82	58	71	9	25
Magyar 2	78	47	53	7	31
Magyar 1	60	69	23	15	33
RTV 1	91	74	18	33	28

A Pro TV nézettsége az, amelynek esetében nincsenek szignifikáns eltérések az egyes demográfiai és szocio-kulturális változók szerinti kategóriák között.

A magyarországi televíziók nézettségében kimutatható néhány statisztikailag tesztelhető eltérés az egyes kategóriák között. Ebben a leíró tanulmányban a következőket emeljük ki.

20. táblázat. Az egyes műsortípusokat nézők százaléka a gyakrabban használt televízió-csatornák esetében (2. rész)

	szappanopera	talkshow	politikai beszélgetések	természetfilmek
Duna Televízió	22	8	13	43
Pro TV	36	16	11	14
RTL KLUB	56	39	7	49
TV 2	59	24	6	43
Magyar 2	51	18	9	51
Magyar 1	33	23	23	37
RTV 1	54	14	9	23

Szignifikánsan nagyobb a Duna Televízió nézettsége a 24 év felettek körében, a fiatalabb korcsoportokhoz képest. Ugyanakkor az iskolázottsági kategóriák között is kimutathatók különbségek: az RTL KLUB és a TV2 esetében a szakiskolát végzettek 19–20 százaléka nézi a leggyakrabban ezeket a tévécsatornákat. Ez nagyobb hányad, mint az egyetemet, főiskolát végzettek esetében, akik köréből e tévéket leggyakrabban nézők aránya csak 10–12 tesz ki. Ugyanakkor minél magasabb az iskolázottsága valakinek, annál valószínűbb, hogy a Duna Televízió az általa leggyakrabban nézett csatorna (az egyetemet végzettek 18%-a vallja azt, a leggyakrabban a Duna TV-t nézi, míg ez az arány például a 8 osztályosok körében 5%, a szakiskolai végzettségűek esetében ez 6%, és a szakközépiskolai diplomások körében 11%).

Rádióhallgatás

Méréseink szerint a fiatalok mintegy 80 százaléka rádiózik. A vizsgált korcsoportok átlagában egy szokványos hétköznapon 140 perc rádiózást mutattunk ki. Az ide kapcsolódó modális érték 60 perc, tehát a fiatalok napi egy órányit rádióznak. A hétvégi rádiózás több percet tesz ki, és ez – ismét a populáció átlagában – 176 perc.

21. táblázat. A leggyakrabban hallgatott rádió-csatornák aránya a populációban

csatorna neve	százalék
Danubius	22
Europa FM	14
más, tipikusan helyi, román, részmsoridejű	13
Kossuth	7
Pro FM	6
Ga-ga Rádió (Marosvásárhely)	5
Contact	5
Impuls	4
Kolozsvári (közszolgálati)	4
Sláger	3
Marosvásárhelyi (közszolgálati)	3
Transilvania Radio	2
CD Rádió	2
Radio 21	1
MIX Fm	1
Petőfi	1
Bukarest állami	1
Son Rádió	1
Uniplus Radio	1
Galaxia radio	1
Analog	1
Ring	1
Romania Tineret	1

A viszonylag leggyakrabban hallgatott rádió a Danubius Rádió; tipikusan hallgatott rádiók a helyi, kereskedelmi, főleg könnyűzenei (a nemzetközi besorolásban adult contemporary), román nyelvű rádiók.

*Újságolvasás***22. táblázat. Napilap olvasásának gyakorisága szerinti eloszlás**

gyakoriság	százalék
naponta	24
hetente többször	19
hetente egyszer	17
havonta egyszer	10
ritkábban	8
soha	22

23. táblázat. Az olvasott napilapok aránya a populációban

lapcím	százalék
Bihari Napló	17
Krónika	13
Szatmári Friss Újság	11
Adevărul	10
Szabadság	9
Népújság	8
Prosport	3
Romániai Magyar Szó	2
Monitorul	1
Ziua	1
minden más	25

Vallásosság

A felmérésben a vallással kapcsolatos kérdéscsomagban először a felekezeti hovatartozásra kérdeztünk rá, ahol egyrészt a fiatalok születéskor bejegyzett hovatartozását, másrészt egy önidentifikáció szerinti vallási besorolást rögzítettünk. Ennek kapcsán megemlítendő a két típusú vallási besorolás közötti homogenitás igen magas szintje. A két legnagyobb történelmi vallásban, a reformátusban és a katolikusban kereszteltettek 91, illetve 90 százalékban napjainkban is ezen felekezetekhez tartozóknak vallják magukat. A fennmaradó tíz százaléknál, születéskor reformátusnak vagy katolikusnak bejegyzett fiatalra sem annyira az átkeresztelkedés, mint a vallási közösségükről való lemondás a jellemző. Figyelemre méltó adat, hogy ezzel együtt a magukat egyetlen felekezethez tartozóknak sem vallók regionális aránya 7 százalékot tesz ki, ami messze elmarad a Magyarországon 2000-ben mért közel 50 százaléktól. Ezen eltérések magyarázatában, a modernizációs különbségek mellett, vélhetően a kisebbségi létből fakadó

24. táblázat. Milyen felekezethez közösséghez tartozónak érzi magát? százalékban

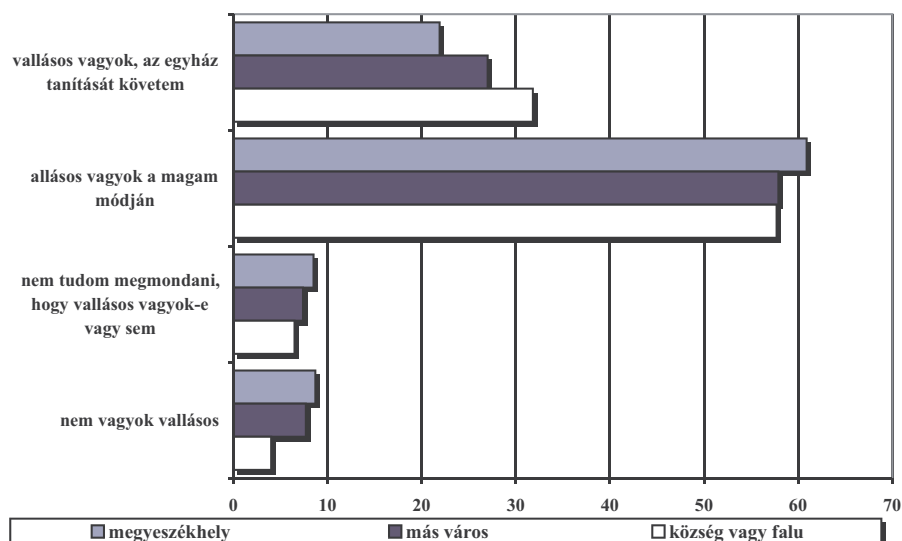
felekezet	százalék
református, kálvinista	53
római katolikus	27
unitárius	7
nem érzi magát egyik vallási közösséghez tartozónak sem	7
görögkeleti, ortodox	2
egyéb felekezet, más vallási közösség	1
evangélikus, lutheránus	1
baptista	1
görög katolikus	1

sajátosságok (a tradicionális egyházak fokozottabb kohéziós funkciója) meghatározó voltát kell hangsúlyoznunk.

A két nagyegyház mellett harmadikként az unitárius egyházhoz tartozónak mondta magát a fiatalok 7 százaléka. A többségi nemzet vallása, az ortodox és a görög katolikus, önbevallás szerint, a megkérdezettek 2 százalékát jellemzi. A neoprotestáns egyházakhoz, illetve a más felekezethez való tartozás kevésbé jellemző (1-1%).

A fiatalok közül minden negyedik tekinti magát az egyház tanításai szerinti vallásgyakorlónak, további közel 60 százalékuk pedig a maga módján vallásos. A vallás-

23. ábra. A következő kijelentések közül melyikkel tudná önmagát a leginkább jellemezni? a kérdésre válaszolók százalékában

25. táblázat. A következő kijelentések közül melyik áll a legközelebb Önhöz? százalékban

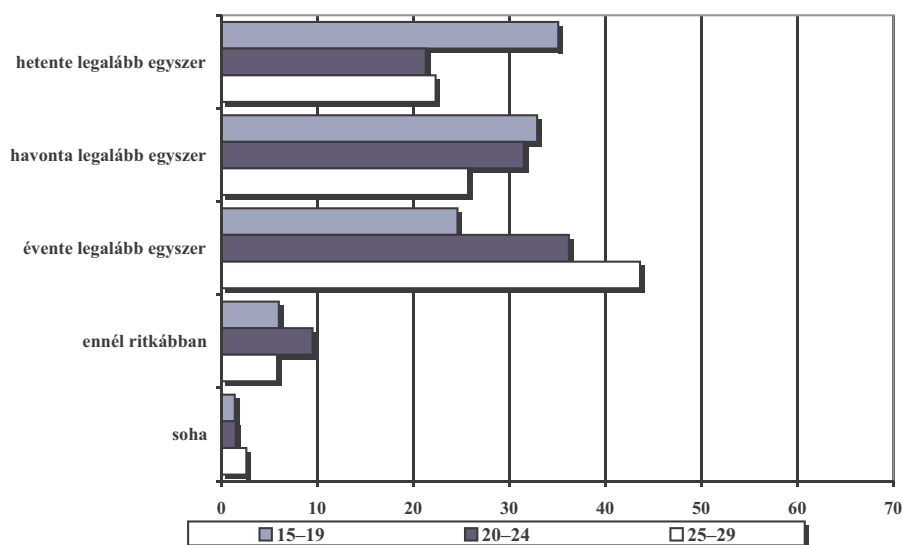
vélemény	százalék
tudom, hogy Isten valóban létezik, semmi kétségem nincs efelől	50
bár vannak bizonyos kétségeim, úgy hiszem, hiszek Istenben	31
időnként hiszek Istenben, időnként nem	8
nem vagyok istenhívő, de hiszek egy magasabb hatalomban	6
nem tudom, hogy van-e Isten és, hogy ezt bárhogy igazolni lehetne	3
nem hiszek Istenben	2

gyakorlás tekintetében bizonytalanok, valamint a magukat ateistának valló fiatalok a vizsgált népesség 7–7 százalékát adják.

Az egyház tanításait követő fiatalok körében szignifikánsan nagyobb arányban a nőket, a rurális vidéken élőket, valamint az alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkezőket tarthatjuk számon. A vallásosság mint magánügy, az identifikációs változók (kor, iskolai végzettség, gazdasági aktivitás, településtípus) mentén elkülönített alcsoportokon belül hasonló arányú fiatal véleményét tükrözi. Ez alól csak a nemek szerinti megoszlások jelentenek kivételt: a férfiak aránya számottevően nagyobb a vallás tekintetében bizonytalanok és az ateisták körében. A vallásosság ezen mutatója alapján korcsoportok szerint nem regisztráltunk szignifikáns eltéréseket.

Az egyház tanításaira hagyatkozó vallásosság másik fontos mutatója az egyházi tevékenységbe való bekapcsolódás, leginkább pedig a szertartások látogatottsága. Minden negyedik belsőerdélyi vagy partiumi fiatal legalább hetente eljár templomba,

24. ábra. Milyen gyakran jár templomba? a kérdésre válaszolók százalékában, korcsoportok szerint

imaházba, további egyharmaduk legalább havi rendszerességgel, illetve legalább évente egyszer részt vesz egyháza, felekezete szertartásain. A templomba járás gyakorisága erősen nem és korfüggő: a nők, és a fiatalabb korcsoport tagjai nagyobb rendszerességgel vesznek részt felekezetük szertartásait.

A vallásosság látható megnyilvánulásai mögött kétségkívül az Istenbe vetett hit húzódik. A megkérdezett fiatalok több mint 80 százaléka úgy érzi, hogy hisz Istenben, nincsenek kétségei. Szintén figyelemre méltó adat, hogy az Isten, vagy egy felőbb hatalom létét egyértelműen elutasító fiatalok aránya a régióban nem éri el a 2 százalékot.

Társadalmi közérzet és jövőtervek

Az erdélyi magyar fiatalok társadalmi közérzetét több kérdés segítségével mértük. Először arra kérdeztünk rá, hogyan értékeli az elmúlt tíz évet általában, (ezzel a rendszerváltás éveinek általános megítélését vizsgáltuk az ország általános helyzetére, valamint a megkérdezettek személyes életére vonatkozóan).

26. táblázat. Véleménye szerint az elmúlt 10 évben hogyan alakult..., százalékban

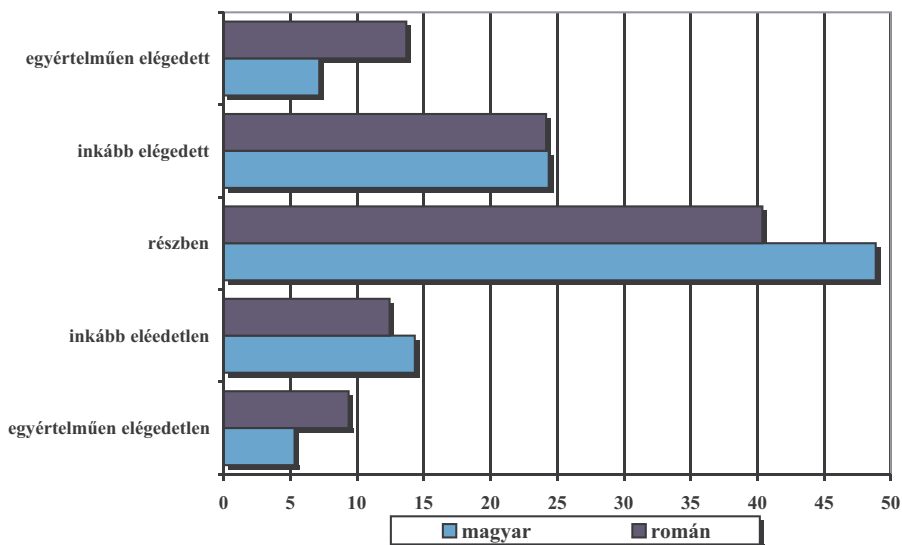
kérdés	romlott	nem változott	javult
az ország gazdasági helyzete?	67	18	15
az emberek életszínvonala?	71	16	13
az Ön személyes helyzete?	24	40	36
a magyarok és a románok egymáshoz való viszonya	26	57	17

A megkérdezettek legnagyobb része (kétharmada) gondolja úgy, hogy az ország gazdasági helyzete és életszínvonala rosszabb, mint tíz évvel ezelőtt, azonban a saját helyzetüket illetően csupán egynegyedük gondolja, hogy rosszabb, és 36 százalékuk szerint javult, 40 százalék szerint nem változott. A román–magyar viszonyról több mint fele gondolja, hogy nem változott, egynegyedük szerint romlott, ennél kevesebben pedig úgy látják, hogy javult. E véleményt az ideológiailag formált makrotársadalmi véleményekhez hasonlóan alakítják ki a fiatalok.

27. táblázat. Véleménye szerint a következő években hogyan alakul..., százalékban

kérdés	romlik	nem változik	javul
az ország gazdasági helyzete?	34	33	33
az emberek életszínvonala?	38	30	32
az Ön személyes helyzete?	11	27	62
a magyarok és a románok egymáshoz való viszonya	17	51	32

25. ábra. Mennyire elégedett azzal, ahogyan most él?

Megvizsgáltuk, hogy ezekben a kérdésekben milyen a jövőképük a magyar fiataloknak Erdély középső és nyugati részében.

28. táblázat. A fiatalok jövőtervei az elkövetkező öt évben, százalékban

jövőtervek	magyarok	románok
saját lakás (építés, vásárlás, csere)	12	13
lakásfelújítás, bővítés, modernizálás	6	5
vállalkozás indítása, saját vállalkozás	5	6
autó, új autó	2	2
gyerekvállalás, gyerek felnevelése, iskoláztatás	5	5
családalapítás	10	11
tanulás, szakmaszerzés, (nyelvtanulás, diploma megszerzése, új szakma megszerzése)	21	18
elhelyezkedés, munka(hely)	6	7
megfelelő, (jó, jobb) munkahely	7	6
önálló élet(vitel) megteremtése	8	6
magyarországi munkavállalás	3	2
egyéb külföldi munkavállalás	3	6
magyarországi tanulás	2	1
egyéb külföldi tanulás	2	2
szakmai sikerek	6	7
utazás	1	2
egyéb	1	1

29. táblázat. A magyar fiatalok jövőtervei az elkövetkező öt évben, korcsoportonként

jövőtervek	15–19	20–24	25–29
saját lakás (építés, vásárlás, csere)	4	15	17
lakásfelújítás, bővítés, modernizálás	2	4	10
vállalkozás indítása, saját vállalkozás	3	5	8
gyerekvállalás, gyerek felnevelése, iskoláztatás	1	3	10
családalapítás	5	13	12
tanulás, szakmaszerzés, (nyelvtanulás, diploma megszerzése, új szakma megszerzése)	43	18	7
elhelyezkedés, munka(hely)	9	8	8
megfelelő, (jó, jobb) munkahely	4	7	8
önálló élet(vitel) megteremtése	6	8	7
magyarországi munkavállalás	2	3	2
egyéb külföldi munkavállalás	3	4	2
magyarországi tanulás	4	1	0
egyéb külföldi tanulás	2	2	1
szakmai sikerek	7	5	6
egyéb	5	4	2

Azt mondhatjuk, hogy a megkérdezettek mérsékelt optimizmussal viseltetnek mind az ország, mind pedig a saját jövőjüket illetően. A fiatalok jóval nagyobb arányban gondolják, hogy javulni fog a helyzet, mint ahányan ezt a múltból mondták. A saját jövőjüket tekintve többen optimisták, mint az ország jövőjét illetően (megtartva a múltból alkotott diszkrpanciát a makro- és a mikro-szint között), több mint 60 százalékuk optimista, míg a pesszimisták aránya csupán egytizedét teszi ki a népességnek.

A jelenlegi életükkel való elégedettséget vizsgálva, bár nem jelentős, de szignifikáns különbség figyelhető meg a magyar és a román fiatalok között:

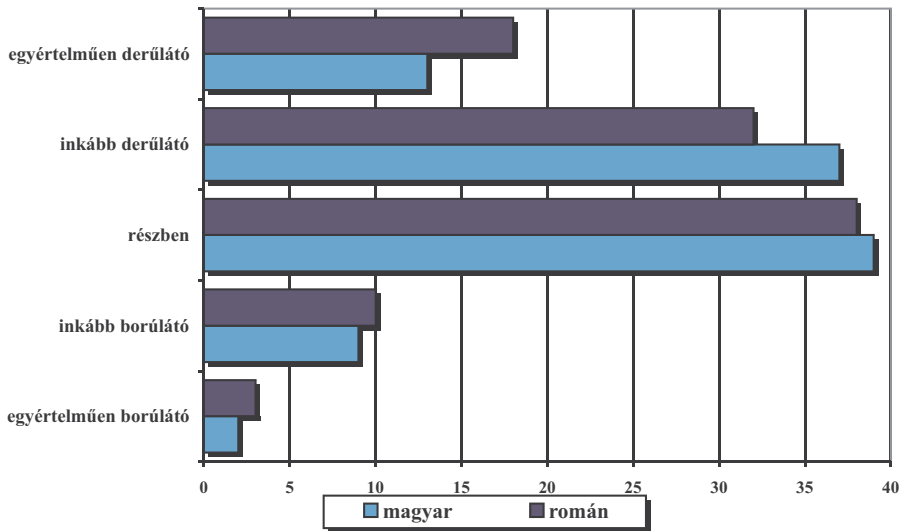
A román fiatalok között a két „szélső” véleményt többen képviselték, azaz az egyértelműen elégedetlenek és elégedettek is többen vannak, mint a magyarok körében (akik a „részben elégedett” véleményt részesítik előnyben).

Az elemzés során a fiatalok jövőterveit, jövőstratégiáit is megvizsgáltuk. A magyar fiatalok 87 százalékának vannak konkrét tervei az elkövetkező öt évre. Ez az arány a román fiatalok körében 10 százalékkal kevesebb. Hogy milyen elképzeléseik vannak, a 28. táblázatban látható.

A fiatalok többsége, szeretne továbbtanulni, 13 százalék azok aránya, akik saját lakást szeretnének, 10 százalékuk családalapításra gondol. Munkahely szerzése, vagy cseréje a fiatalok további 6–7 százalékát foglalkoztatja. Megfigyelhető, hogy a magyar és a román fiatalok jövőtervei között nincsenek markáns különbségek. A jövőstratégiákat jobban tudjuk értékelni akkor, ha korcsoportok szerint vizsgáljuk meg (itt csak a magyar fiatalok körében).

A korcsoportonként különválasztott jövőstratégiák között érzékelhető különbségek vannak. A 25–29 évesek alig akarnak már továbbtanulni (10 százalék alatt), de ha igen, akkor sem Magyarországon, egyenyejük a lakásvásárlást vagy a lakás felújí-

26. ábra. Hogyan ítéli meg a jövőterveinek megvalósulási esélyét?

tását, további egytizedük a családalapítást említi a legfontosabb célként. A 20–24 évesek átmeneti kategóriát képeznek, a legfiatalabbak 50 százaléka továbbtanulna, kevesebb, mint egytizedük munkába állna.

Településtípusonként megfigyelhető különbségek vannak a jövőtervekben. A városiak mintegy egynegyede szeretne továbbtanulni, míg a falun élők csupán 15 százaléka. Ehelyett a falusiak a lakásfelújítást helyezik előtérbe. A fiúk többen szeretnének lakást vásárolni és vállalkozást alapítani, a lányok a továbbtanulást, a lakásfelújítást, modernizálást és a családalapítást helyezik előtérbe, átlagosan mintegy 3–4 százalékkal.

A jövőstratégiák megvalósulási esélyét a fiatalok különbözőképpen látják.

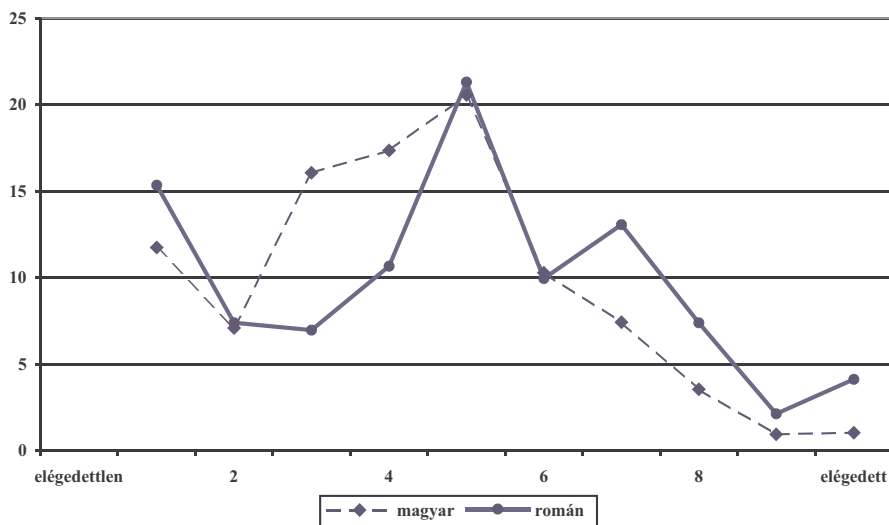
A román fiatalok 18 százaléka egyértelműen bizakodó, ami a terveik megvalósítását illeti, a magyar fiataloknak csupán 12 százaléka, de mivel az „inkább bizakodó” választ a magyar fiatalok nagyobb arányban választották, mint a románok, az optimizmus-szint összességében ugyanolyan nagyságrendűnek tekinthető.

A politikához és az euro-atlanti integrációhoz való viszonyulás

A magyar fiatalok 43 százalékát egyáltalán nem érdekli a politika, a románoknál ez az arány még magasabb (53%). A fiatalok öt százalékát nagyon érdekli a politika, további 9 százalék magyar, és 6 százalék román fiatalot eléggé érdekli. Tehát az érdeklődők aránya a magyarok körében alig éri – összesen – el a 15 százalékot.

A 27. ábrán a „Mennyire elégedett azzal, ahogyan ma a demokrácia működik Romániában?” kérdésre adott válaszok százalékos értékei láthatók. A válaszok egy tízfokú skálán vannak rögzítve, ahol a 1 azt jelenti, hogy teljesen elégedetlen, a tízes pedig a teljes elégedettséget.

27. ábra. Mennyire elégedett azzal, ahogyan ma a demokrácia működik Romániában?

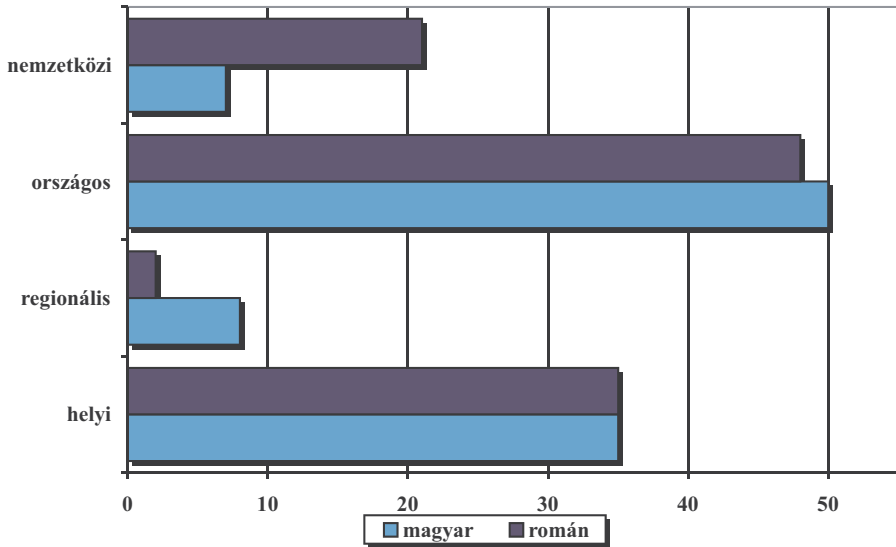
A magyar fiatalok 4 százaléká szerint nincs demokrácia, 12 százaléká teljesen elégedetlen, és összességében 1–3-ig, tehát nem kielégítőnek értékelte a román demokrácia működését 35 százalékuk részben kielégítőnek ítéli 48 százalék, míg 13 százaléká elégedett (7–10). A román fiatalok 2 százaléká szerint nincs demokrácia, a teljesen elégedetlenek aránya pedig magasabb, mint a magyaroknál, 15 százalék, nem kielégítőnek (1–3) összesen 30 százalék, részben kielégítőnek 31 százalék, míg kielégítőnek 37 százalék találja a román demokrácia működését, szignifikánsan nagyobb arányban, mint a magyarok körében.

30. táblázat. Milyen típusú szervezethez kötődik? – százalékban

a szervezet típusa	magyarok	románok
politikai párt, mozgalom	41	31
ifjúsági szervezet	16	6
kulturális szervezet	6	2
diákszervezet	9	12
egyházhoz kötődő szerveződés	13	18
szakmai szervezet	5	6
egyéb	10	25

A fiatalok közéleti szférával való kapcsolatait vizsgálva megkérdeztük, kötődnek-e valamilyen szervezethez. A magyar fiatalok 24, a románok csupán 7 százaléká kötődik valamilyen politikai vagy civil szervezethez. Ezen belül a fiatalok közel 90 százaléká tagja is ezeknek a szervezeteknek. A kedvelt szervezetek típusainak gyakorisága 30. táblázatból látható.

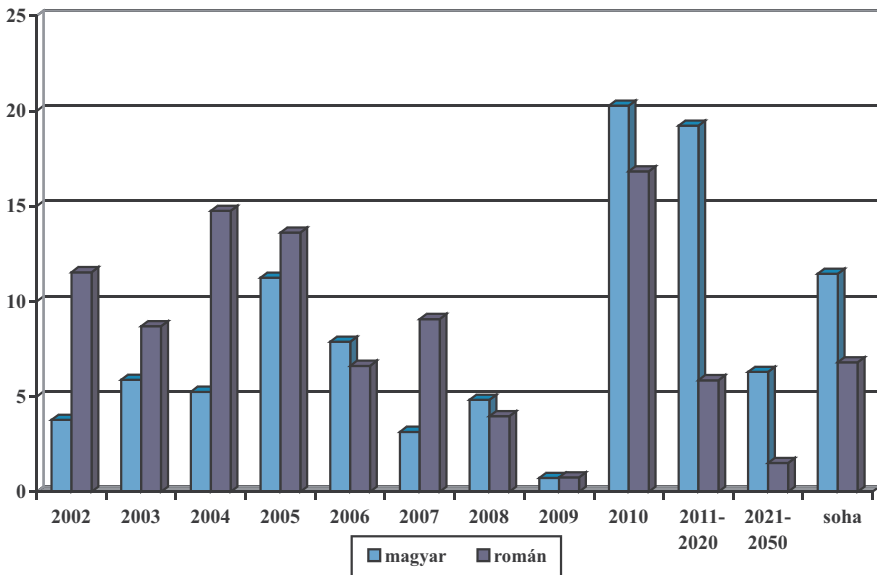
28. ábra. Milyen hatókörű a szervezet?

A szervezeti tagok nagyobb része politikai pártnak tagja (a magyarok az RMDSZ-nek, a románok különböző politikai pártoknak). Az ifjúsági és diákszervezetek, valamint az egyházi ifjúsági körök kedveltek még a magyar fiatalok körében.

A szervezetek fele országos, a többi helyi, illetve kis részben regionális hatókörű. A román fiatalok valamivel többen nemzetközi szervezetek tagjai.

29. ábra. Véleménye szerint Románia mikor csatlakozhat az EU-hoz?

31. táblázat. Véleménye szerint Magyarország EU csatlakozása milyen hatással lesz..., százalékban

	rontja	bizonyos területeken rontja, másokon javítja	javítja	nem változtatja meg	nem tudja megítélni
Románia helyzetére?	7	33	33	20	7
a Romániában élő magyarok helyzetére?	7	16	60	10	7
az Ön személyes helyzetére?	4	8	48	31	10
Románia és Magyarország közötti viszonyra?	23	25	31	12	9

E szervezetek, tagságukat tekintve (a magyarok esetében) 87 százalékban magyar nemzetiségűekből tevődnek össze. A románok az általuk megnevezett szervezeteket felerészt román, felerészt vegyes nemzetiségi összetételűnek jelölték meg. A romániai magyar fiatalok legnagyobb része, még lokális kisebbségi helyzetben is, a sajtósan magyar kisebbségi szervezeti tagságot preferálják.

A fiatalok politikához való viszonyulásának egy másik aspektusaként az országuk euroatlanti integrációjának megítélését vizsgáltuk. A magyar fiatalok 92, a románok 95 százaléka érte egyet azzal, hogy Románia csatlakozzon az Európai Unióhoz. A NATO-hoz való csatlakozást a magyarok 88, a románok 92 százalékban támogatják. A magyar fiatalok 11 százaléka, míg a románok 7 százaléka szerint soha nem fog csatlakozni országuk az Eu-hoz, a többi fiatal az elkövetkező 10–15 év valamelyikét jelölte meg a csatlakozás éveként.

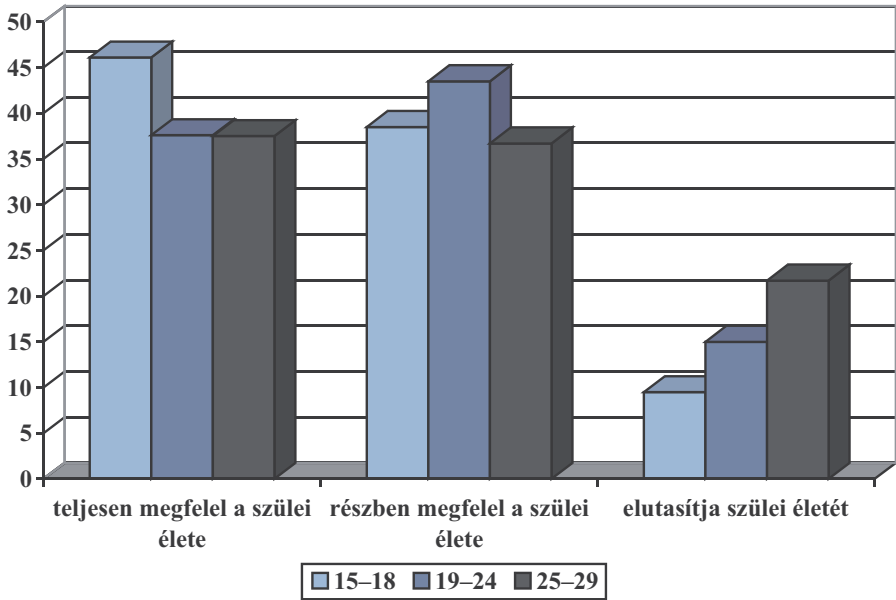
A magyar fiatalok 65 százaléka, a románok 85 százaléka gondolja, hogy Románia legkésőbb 2010-ig legkésőbb csatlakozni fog az Eu-hoz, e véleményekben figyelemreméltó a román fiatalok optimizmusa.

Magyarország európai uniós csatlakozása a magyar fiatalok többségének véleménye szerint valami hatással lesz az életükre, akár közvetve, makroszinten, akár közvetlenül a saját személyes helyzetükben. Többségük (60%) szerint a romániai magyarok helyzete javulni fog az anyaország csatlakozásával, a magyar fiataloknak megközelítőleg fele a saját helyzetüket is javulni látja (bár itt a legnagyobb azok aránya, akik úgy látják, hogy nem változtatja meg a szomszédoknak az EU-ba való bekerülése az ő személyes helyzetét: 31%). Kevesen gondolják azt, hogy Románia helyzetére rossz hatással lenne a csatlakozás, bár kétötödük szerint a két ország közötti viszonyt rontani fogja, kevesebb, mint egyharmaduk szerint pedig javulni fog ezzel a viszony.

Értékek

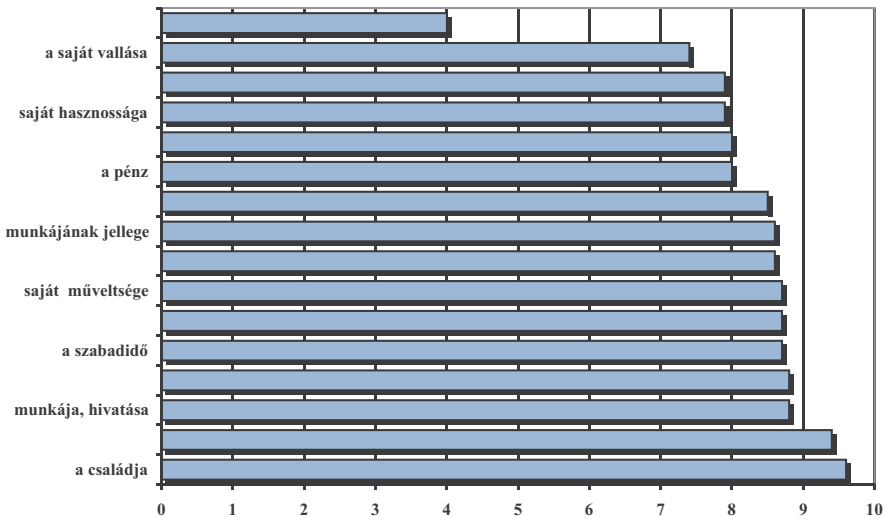
Az értékrend vizsgálatánál mindenekelőtt arra voltunk kíváncsiak, hogy a fiatalok mennyire vélik úgy, hogy ítéleteikben, viselkedéseikben hagyatkozhatnak a szüleik gondolkodásmódjára, mennyire felel meg eszményeiknek a szüleik élete. A belső erdélyi és a partiumi fiatalok két-ötödének a szülők életmódja egyértelműen pozitív referenciaként jelenik meg, további két ötödük pedig úgy véli, hogy

30. ábra. Megfelel-e az Ön eszményének a szülei élete? – százalékban

életvitelében részben hagyatkozna a szülei példájára. A szülők eszményeit határozottan elutasító fiatalok aránya a teljes vizsgált népességen belül meghaladja a 15 százalékot. Amennyiben a kérdést a korcsoportok szerint vizsgáljuk, az alábbi számottevő különbségek mutathatóak ki:

31. ábra. Mennyire fontos az Ön életében a...? a 0–10-ig terjedő skála értékei

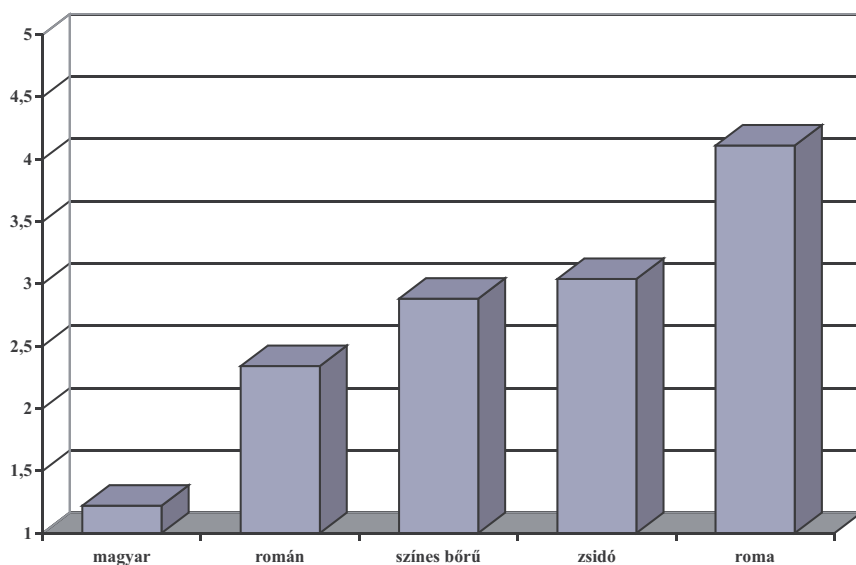

Az értékrend-profilokat vizsgálva öt mögöttes típust sikerült elkülönítenünk. Az elemzés empirikus alapját egy 17 értékkategóriából álló skála képezte, amely 1–5-ig terjedő értékei az opció vélt fontosságát jelölték. Eszerint a belső erdélyi és a partiumi fiatalok körében kitüntetett helyen szerepelnek a családi biztonsággal, az igaz barátokkal és a szerelemmel kapcsolatos értékpreferenciák. Ezt követik az ennél individuálisabb jellegű értékek: a belső harmónia, a szabadság, amelyek a társadalmi renddel szerveződnek egy homogén csoportba. Az érdekes, változatos életet és a kreativitást hangsúlyozó értékcsoportot a nemzeti hovatartozással, a tradíció tiszteletével, és ezzel szoros összefüggésben a vallással kapcsolatos értékpreferenciák igen homogén módon rendeződő csoportja követi. Végül az átlagosan legkevésbé fontosnak ítélt pragmatista és materiális vonatkozású értékek (gazdagság, szépség, hatalom) egy szűkebb csoport preferenciájaként jelennek meg.

A fenti opciókkal tartalmilag hasonló értékpreferenciák szerepeltek abban az értékrend-mutatóban is, amely az életben fontosnak vélt dolgokat egy, 1–10-ig terjedő skálán jelenítette meg. Az így kapott teljes populációra vonatkozó átlagértékeket az 20. ábra szemlélteti.

Az értékrend vizsgálat egy további fázisában a fiatalok az együttélő nemzetekkel, népcsoportokkal szembeni toleranciáját, befogadó készségét vizsgáltuk. Eszközüül egy olyan skálát alkalmaztunk, amely arra kérdezett rá, hogy a fiatalok milyen legközelebbi viszonyt fogadnak el az említett népek tagjaival. Eszerint az 1-es érték a családba való befogadást jelenti, a 6-os pedig a lehető legtávolabbi viszonyt (mely szerint a megkérdezett egy országban sem lakna az illető társadalmi csoport egy tagjával). A kapott átlagértékek alapján elmondható, hogy a saját nemzet tagjai után (1,2-es átlagérték) a belső erdélyi és a partiumi fiatalok leginkább a többségi nemzet tagjait fogadják el (2,3), legkevésbé pedig a roma népességgel létesítenének közelebbi viszonyt (4,1).

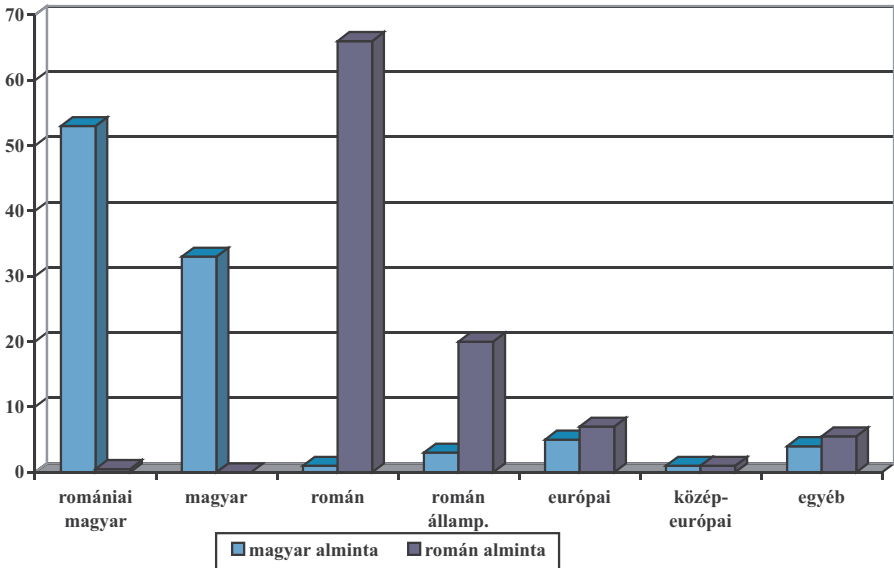
32. ábra. Milyen legközelebbi viszonyt fogadna el a felsorolt társadalmi csoportok egy-egy tagjával? az 1–6-ig terjedő skála értékei

Identitás

Az erdélyi fiatalok identifikációs mintáit elemezve elkerülhetetlenül fontos megvizsgálni, melyik az a társadalmi nagycsoport, amelyet a legközelebb állónak tartanak magukhoz. A román és magyar fiataloknak is feltettük a kérdést, az eredményeket érdemes összehasonlítva megvizsgálni. A magyar fiatalok legnagyobb része romániai vagy erdélyi magyarnak vallotta magát (53 százalék), további egyharmaduk egyszerűen „magyarnak”.

33. ábra. Leginkább úgy írnám le magam, mint...

Más kutatások eredményeiből tudjuk, hogy az erdélyi magyar és román identitás sok hasonló, ún. tükörvonást tartalmaz. A csoportválasztás terén is a két „magyar” kategóriával azonosulók száma megegyezett a két „román” kategóriával azonosulók számával: a magukat románnak, illetve a román állampolgárnak vallók aránya összesen 83 százalék. Az európai vagy közép-európai identitásuk között nincsenek szignifikáns eltérések.

32. táblázat. Másodsorban minek vallja magát?

referenciacsoport	a válaszok aránya
magyar	34
romániai/ erdélyi magyar	22
európai	16
román állampolgár	15
más	13

33. táblázat. A magyarsághoz való viszonyulás, százalékban

a hovatarтоzás megélési módja	inkább vagy teljesen egyetért
büszke vagyok arra, hogy magyar vagyok.	90
mások általában tisztelik a magyarokat.	36
gyakran szégyellem, hogy magyar vagyok.	4
mások általában nem tartják a magyarokat nagyra.	23
a magyarság fontos meghatározója annak, hogy ki vagyok.	67
úgy érzem, hogy keveset tudok adni a magyarok (csoportjá)-nak.	41
előnyt jelent magyarnak lenni.	29
hátrányt jelent magyarnak lenni.	21
úgy érzem, hogy értékes tagja vagyok a ... magyarok csoportjának.	49

Megkérdeztük azt is, hogy másodsorban minek vallaná magát A magyarok erre a kérdésre adott válaszai a következők (32. táblázat):

Másodsorban szintén a legtöbb fiatal magyarnak vallotta magát. A megkérdezettek jelentős része a két „magyar” kategóriát választotta, bár megnövekedett az aránya, akik másodsorban európainak, illetve románnak vallották magukat, mindkettő 15 százalék körül mozog.

Mivel a megkérdezettek legnagyobb része (83%) elsősorban magyarnak vallotta magát, ezért megvizsgáltuk, hogy ők a magyarsághoz való tartozást hogyan élik meg. A 33. táblázatban az egyes kijelentésekre adott egyetértő válaszokat összegeztük. A kijelentések néhány tipikus szociálpszichológiai attitűd-ellentétpárt tartalmaznak, mint büszkeség-szégyen, előny-hátrány stb.

Jól látható, hogy a pozitív vonatkozásokkal nagyon erősen azonosulnak (büszkeség), a magyarság is (a válaszok kétharmada szerint) nagyon fontos. Bár a magyarságuk többnek jelent előnyt, mint hátrányt (29%), de számottevő, hogy 21 százalékuk úgy éli meg, hogy hátrányt jelent magyarnak lenni. Szégyenérzetet érzők aránya elenyésző, ami a magyarságtudatot, mint pozitív csoportképző tényezőt tünteti fel. Kihangsúlyozandó, hogy az általunk vizsgált megyék mindegyikében a magyarok számbeli kisebbségben vannak, a legtöbb városban is, így ez a hátrány-érzékelés nem meglepő. Feltehetően a Székelyföldön ez az arány jóval alacsonyabb.

Megvizsgáltuk a magyarsághoz való tartozás kritériumait a fiatalok körében. Megkérdeztük, hogy a táblázatban foglalt kijelentések mennyire fontosak ahhoz, hogy valaki magyarnak számítson. (34. táblázat)

A magyar identitás vállalását tartják legtöbben fontosnak. A magyar anyanyelvet 88 százalékuk tartja lényegesnek. A fiatalok 87 százaléka szerint fontos, hogy jól beszéljen magyarul (ami ezen a vidéken nem mindig esik egybe), 80 százalék tartja fontosnak, hogy ismerje és szeresse a magyar kultúrát, 77 százalékuk szerint legalább az egyik szülő legyen magyar, de ezen belül 63 százalékuknak fontos, hogy mindkét szülő magyar legyen. A magyar nemzeti jelképek tiszteletét említette 77 százalékuk, viszont itt a „nagyon fontos” válaszok aránya csupán 41 százalék volt. A fiatalok hozzávetőlegesen 60 százaléka tartja fontosnak, hogy „magyar” egyháztag legyen (római-katolikus, református, unitárius, evangélikus), valamint azt, hogy magyar is-

34. táblázat. A magyarsághoz tartozás kritériumai

kritériumok	egyetért
magyarnak tartsa magát	91
magyar legyen az anyanyelve	88
jól beszéljen magyarul	87
ismerje és szeresse a magyar kultúrát	80
legalább egyik szülője magyar legyen	77
tisztelje a magyar nemzeti színeket, jelképeket	70
magyar szertartási nyelvű egyházhoz tartozzon	64
mindkét szülője magyar legyen	63
magyar iskolát végezzen	55
szavazzon az RMDSZ-re vagy a magyar pártok egyikére	41
élete legnagyobb részében magyarok között éljen	36
magyar állampolgár legyen	17
Magyarországon szülessen	7

kolát végezzen. Az RMDSZ-re szavazás nem magyarság-meghatározó kritérium, bár a fiatalok 41 százaléka fontosnak tarja.

A kollektív, különösen a nemzeti identitás fontos összetevője a haza és a szülőföld fogalma.

A megkérdezettek több mint fele Romániát jelölte meg hazájának, kevesebb mint egyharmaduk Erdélyt. Összesen 7 százalékuk valamilyen Magyarország-fogalmat nevezett meg, 5 százalékuk pedig azt a települést, ahol él.

Szülőföldjüknek 38 százalékuk Erdélyt jelölte meg, egyötödük Romániát, a többiek pedig azt a települést, ahol élnek és/vagy ahol születettek.

Megkérdeztük, hogy a romániai/erdélyi magyarok részét képezik-e a magyar nemzetnek. Erre a kérdésre a megkérdezettek 95 százaléka igennel válaszolt.

Összegzés

A belső erdélyi és a partiumi erdélyi fiatalok társadalmi-gazdasági és kulturális helyzetének rövid áttekintése után összegzés helyett röviden vázoljuk a fiatalokat érintő társadalmi problémák megítélésében mutatkozó, nemzetiség szerinti eltéréseket.

Bár a problémák megítélésében a vélemények erősen szóródnak, a magyar fiatalok jó egynegyede a munkanélküliséget említette a legsúlyosabb problémának, ezt követi a kilátástalan jövő, a pénztelenség, az alacsony keresetek. A románoknál a sort, 29 százalékkal, a pénztelenség vezeti, ezt követi a szegénység, létbizonytalanság. A felsorolásokban megmutatózó eltérések közül azt kell kiemelni, hogy a magyarok jobban félnek a munkanélküliségtől, a románok pedig a kábítószerek elterjedését szignifikánsan nagyobb problémának látják. A második legsúlyosabb problémának a magyarok és a románok ugyanazokat említették.

35. táblázat. Mi az ifjúság legsúlyosabb két problémája?

problémák	legsúlyosabb probléma		második legsúlyosabb	
	magyarok	románok	magyarok	románok
munkanélküliség	27	12	12	7
lakáshelyzet megoldatlansága	5	8	7	10
pénztelenség, alacsony keresetek	13	29	13	16
szegénység, létbizonytalanság	7	14	8	13
kábítószer elterjedése	5	10	5	8
kulturálatlanság, igénytelenség	3	4	5	4
kilátástalan jövő	15	6	10	7
tanulási lehetőségek beszűkülése	3	2	3	4
erkölcsi romlás	3	3	4	3
céltalanság	4	1	6	4
anyanyelven való továbbtanulási lehetőségek hiánya	1	0	4	1
elvándorlás	2	1	5	3
egyéb	12	10	18	20

Összességében elmondható, hogy a belső erdélyi és partiumi magyar fiatalok helyzete legtöbb vonatkozásban hasonló a velük együtt élő román fiatalokéval, néhány kérdésben azonban megfigyelhetők eltérések. Ezek egy része a kisebbségi helyzethez kapcsolódik. Általában az a tendencia érvényesül, hogy egyes véleménykérdések tekintetében a román fiatalok polarizáltabbak, mint a magyarok. Így a romániai demokrácia értékelésében, a jövőtervek megvalósulási esélyeiben, valamint Románia EU-s csatlakozási esélyeit és annak időpontját illetően.

Az anyagi helyzetet tekintve hasonló tendenciák érvényesülnek, de a magyarok számítógéppel való ellátottsága valamivel kedvezőbb. A társadalmi közérzet tekintetében is érvényesül a románok polarizáltsága, lényegesen nagyobb arányban fordulnak elő mind az anyagi gondok nélkül élők, mind pedig a nélkülözők, mint a belső erdélyi és a partiumi magyarok, illetve az Ifjúság2000[©] kutatásban megkérdezett magyarországi fiatalok körében.

Ábrák és táblázatok jegyzéke

1. ábra. A népesség összetétele korcsoportok szerint, százalékban	142
2. ábra. Legmagasabb iskolai végzettség, százalékban	143
3. ábra. A belső erdélyi és a partiumi fiatalok iskolázottsága, a teljes mintára vetített százalékos megoszlás	144
4. ábra. A 15–29 éves fiatalok iskolázottsága (Belső Erdély és Partium), gazdasági aktivitás szerinti százalékos megoszlás	145
5. ábra. A tanulmányaikat már befejezett fiatalok iskolai végzettsége, településtípus szerinti százalékos eredmények	146
6. ábra. A továbbtanulni szándékozó fiatalok által preferált oktatási intézmények, százalékban	147
7. ábra. Az általános iskolai képzés mellett különórákat igénybevevő 15–29 éves magyar fiatalok aránya (Belső Erdély és a Partium), százalékban, korosztályok szerinti százalékos megoszlás	148
8. ábra. Mire használja elsősorban a számítógépet? – a kérdésre válaszolók százalékában	149
9. ábra. Mivel foglalkozik jelenleg?	151
10. ábra. A fiatalok szüleinek munkaerő-piaci helyzete	151
11. ábra. A 25–29 éves házas magyar fiatalok első házasságkötési életkora	153
12. ábra. Összességében hogyan érzi, Önök...?	154
13. ábra. Van-e az ön saját használatában ...?	156
14. ábra. A vállalkozások gazdasági ágazatok szerint, százalékban	157
15. ábra. Földtulajdonnal rendelkezők, településtípus szerint	157
16. ábra. Milyen gyakran szokott dohányozni? – nemek szerinti százalékos megoszlás	158
17. ábra. Szokott-e – akárcsak alkalmanként – alkoholt fogyasztani? – százalékban	159
18. ábra. Szokott-e – akárcsak alkalmanként – alkoholt fogyasztani? – az iskolai képzésben nem résztvevő fiatalok, iskolai végzettség szerinti százalékok	160
19. ábra. Milyen gyakran fogyaszt alkoholt? – százalékban	160
20. ábra. Kipróbált-e már (az alkoholon kívül) valamilyen drogot, hangulatjavító szert? százalékban	161
21. ábra. Végez-e testmozgást, sportol-e (a kötelező testnevelési órán kívül)? – százalékban, gazdasági aktivitás szerint elkülönített csoportok	162
22. ábra. Milyen gyakran sportol? – százalékban	163
23. ábra. A következő kijelentések közül melyikkel tudná önmagát a leginkább jellemezni? a kérdésre válaszolók százalékában	171
24. ábra. Milyen gyakran jár templomba? – a kérdésre válaszolók százalékában, korcsoportok szerint	172
25. ábra. Mennyire elégedett azzal, ahogyan most él?	174
26. ábra. Hogyan ítéli meg a jövőterveinek megvalósulási esélyét?	176
27. ábra. Mennyire elégedett azzal, ahogyan ma a demokrácia működik Romániában?	177
28. ábra. Milyen hatókörű a szervezet?	178
29. ábra. Véleménye szerint Románia mikor csatlakozhat az EU-hoz?	178
30. ábra. Megfelel-e az Ön eszményének a szülei élete? – százalékban	180
31. ábra. Mennyire fontos az Ön életében a...? – a 0–10-ig terjedő skála értékei	180
32. ábra. Milyen legközelebbi viszonyt fogadna el a felsorolt társadalmi csoportok egy-egy tagjával? – az 1–6-ig terjedő skála értékei	181
33. ábra. Leginkább úgy írnám le magam, mint...	182
1. táblázat. Családi állapot	142
2. táblázat. A vizsgálat idején tanulmányaikat végző fiatalok megoszlása, iskolatípus szerint, százalékban	145
3. táblázat. Általános vagy középiskolában különórákra járók aránya, tantárgyanként, százalékban	148
4. táblázat. Hol használ számítógépet? – a kérdésre válaszolók százalékában	150
5. táblázat. Az egy főre jutó szobák száma az egyes háztartásokban, százalékban	152
6. táblázat. Testvérek száma	153

7. táblázat. Tervez-e még gyermeket?	154
8. táblázat. Tartós fogyasztási cikkekkel való ellátottság, százalékban	155
9. táblázat. A fiatalok családjainak vállalkozási formái.	156
10. táblázat. A sportolástól való távolmaradás okai, százalékban	163
11. táblázat. A vizsgálat idejéig, az iskolai tankönyveken kívül elolvasott könyvek száma szerinti eloszlás	164
12. táblázat. Kizárólag csak bizonyos típusú könyveket olvasók hányada	164
13. táblázat. Az egyes könyvek olvasásának gyakorisága a rendszeresen és a soha válaszok megoszlása.	165
14. táblázat. Nyelvhasználat szerinti egyes eloszlások szépirodalmi művek olvasása során	165
15. táblázat. Az egyes kulturális intézmények látogatási gyakorisága	165
16. táblázat. A populáció napi átlagos tévézési ideje.	166
17. táblázat. A leggyakrabban nézett televízió-csatornák aránya a populációban.	167
18. táblázat. A leggyakrabban nézett <i>öt</i> között szereplő egyes televízió-csatornák aránya a populációban.	167
19. táblázat. Az egyes műsортípusokat nézők százaléka a gyakrabban használt televízió-csatornák esetében (1. rész)	168
20. táblázat. Az egyes műsортípusokat nézők százaléka a gyakrabban használt televízió-csatornák esetében (2. rész)	168
21. táblázat. A leggyakrabban hallgatott rádió-csatornák aránya a populációban.	169
22. táblázat. Napilap olvasásának gyakorisága szerinti eloszlás	170
23. táblázat. Az olvasott napilapok aránya a populációban.	170
24. táblázat. Milyen felekezethez közösséghez tartozónak érzi magát? – százalékban.	171
25. táblázat. A következő kijelentések közül melyik áll a legközelebb Önhöz? – százalékban	172
26. táblázat. Véleménye szerint az elmúlt 10 évben hogyan alakult..., százalékban	173
27. táblázat. Véleménye szerint a következő években hogyan alakul..., százalékban	173
28. táblázat. A fiatalok jövőtervei az elkövetkező öt évben, százalékban	174
29. táblázat. A magyar fiatalok jövőtervei az elkövetkező öt évben, korcsoportonként	175
30. táblázat. Milyen típusú szervezethez kötődik? – százalékban	177
31. táblázat. Véleménye szerint Magyarország EU csatlakozása milyen hatással lesz..., százalékban	179
32. táblázat. Másodsorban minek vallja magát?	182
33. táblázat. A magyarsághoz való viszonyulás, százalékban	183
34. táblázat. A magyarsághoz tartozás kritériumai	184
35. táblázat. Mi az ifjúság legsúlyosabb két problémája?	185

